

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

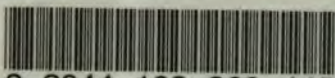
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

3 2044 103 269 445

DE

PRIVAATRECHTERLIJKE TOESTAND

DER

VREEMDE OOSTERLINGEN OP JAVA EN MADOERA.

PROEFSCHRIFT

DOOR

J. W. C. CORDES.

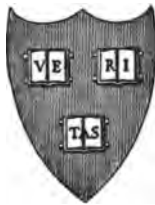
211
27.548

LEIDEN,
S. C. VAN DOESBURGH.
1887.

Harv:Law
Library

Digitized by Google

211
275.48

HARVARD LAW SCHOOL
LIBRARY

Received MAR 5 1937

H-

DE PRIVAATRECHTERLIJKE
TOESTAND DER VREEMDE OOSTERLINGEN
OP JAVA EN MADOERA.

x
DE
PRIVAATRECHTERLIJKE TOESTAND
DER
VREEMDE OOSTERLINGEN OP JAVA EN MADOERA.

PROEFSCHRIFT,

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE LEIDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

DR. S. S. ROSENSTEIN,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER GENEESKUNDE,

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN,

op Vrijdag 30 September 1887, des namiddags te 3 uren,

DOOR

Jan Willem Cornelis Cordes,

GEBOREN TE REMBANG.

LEIDEN,
S. C. VAN DOESBURGH.

1887.

MAR 5 1937

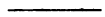
3/5/37

Aan mijne Ouders.

INHOUD.

	Bladz.
EERSTE HOOFDSTUK.	
Vreemde Oosterlingen	1

TWEEDE HOOFDSTUK.	
Burgerlijk en Handelsrecht.	19

DERDE HOOFDSTUK.	
Landbezit.	49

VIERDE HOOFDSTUK.	
Procesrecht	75

BESLUIT	103

STELLINGEN.	107

VERKLARING VAN EENIGE IN HET PROEFSCHRIFT
VOORKOMENDE VERKORTINGEN.

- R. R. = Reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië.
- O. = Wet houdende bepalingen omtrent de invoering van en den overgang tot de nieuwe wetgeving in Ned. Indië.
- A. B. = Wet houdende algemeene bepalingen van wetgeving voor Nederlandsch-Indië.
- R. O. = Reglement op de rechterlijke organisatie en het beleid der justitie in Nederlandsch-Indië.
- B. W. = Burgerlijk Wetboek voor Nederlandsch-Indië.
- B. R. = Reglement op de burgerlijke rechtsvordering voor de Raden van Justitie en het Hoogerechtshof.
- Stb. = Staatsblad van Nederlandsch-Indië.
- Bijbl. = Bijblad op het Staatsblad van Nederlandsch-Indië.
- R. i. I. = Het Recht in Nederlandsch-Indië.
- W. = Indisch Weekblad van het Recht.
-

EERSTE HOOFDSTUK.

Vreemde Oosterlingen.

Een eerste beginsel van wetgeving in onze overzeesche bezittingen is verschil in rechtstoestand tusschen Europeanen en Inlanders; hun onderling geheel uiteenlopende positie, volksaard en ontwikkeling maken dat verschil tot een dringende noodzakelijkheid. Intusschen zijn die beide niet de eenige categorieën welke den Archipel bewonen, maar onderscheidene andere rassen, enkele in getalsterkte de heerschende natie verre overtreffende, groepeeren zich daaromheen. Elk van deze aan bijzondere rechtsregelen te onderwerpen gaat bij een zoo groote verscheidenheid niet aan; evenmin op allen eenzelfde vreemdelingenrecht toe te passen, want de Amerikaan kan niet behandeld worden als de Arabier; en daarom heeft de wetgever ze naar gelang van landaard of godsdienst gesplitst in twee afdeelingen, namelijk sommigen gelijkgesteld met Europeanen en anderen met Inlanders. Laatstgenoemden worden begrepen onder de benaming van vreemde Oosterlingen, zooals o. a. blijkt uit de ordonnantie

van 8 Dec. 1855 (Stb. 79), die overal waar zij spreekt van de met Inlanders gelijk gestelde bevolking, in parenthesi er achter voegt „vreemde Oosterlingen.”

De wettelijke bepaling, die de verdeeling der bewoners van Nederlandsch Oost-Indië vaststelt, is art. 109 R. R., dat de artt. 7 en 8 A. B. vervangen heeft. Het is er echter ver vandaan, dat die bepaling eens vooral een duidelijke regeling der materie zou gevestigd hebben; integendeel, weinige voorschriften in het R. R., waarover terecht zooveel getwist wordt als dat, hetwelk bestemd is aan de verschillende elementen der bevolking hunne rechtssferen toe te wijzen. Dat de wetgever geen omschrijving heeft gegeven van hetgeen onder Europeanen en Inlanders verstaan wordt, is hem niet ten kwade te duiden, want omschrijvingen geven in de praktijk veelal tot moeielijkheden aanleiding, terwijl toch vrij helder is wie in 't algemeen door die termen worden aangeduid. Neen, het zijn de gelijkstellingen die tegenstrijdige interpretaties hebben uitgelokt, en het zal dus hier de plaats zijn om met een enkel woord de bestaande geschilpunten te bespreken. Alvorens toch onze aandacht te wijden aan de rechtsbedeeling der vreemde Oosterlingen, dienen wij allereerst tot een oplossing te komen van de quaestie, wie tot die categorie gerekend worden te behooren.

Het genoemde art. 109 luidt als volgt:

„De bepalingen van dit reglement en van alle andere algemeene verordeningen, waarin sprake is van Europeanen en inlanders, zijn, waar het tegendeel niet bepaald is, toepasselijk op de met hen gelijkgestelde personen.

„Met Europeanen worden gelijkgesteld alle Christenen

„en alle personen niet vallende in de termen der volgende zinsnede.

„Met inlanders worden gelijkgesteld Arabieren, Mooren, Chinezen en allen die Mohammedanen of heidenen zijn.

„De inlandsche Christenen blijven onderworpen aan het gezag der inlandsche hoofden, en met opzigt tot regten, lasten en verplichtingen, aan dezelfde algemeene, gewestelijke en gemeentelijke verordeningen en instellingen, als de inlanders die het Christendom niet belijden.

„De Gouverneur-Generaal kan, in overeenstemming met den Raad van Nederlandsch-Indië, uitzonderingen maken op de toepassing der in dit artikel gestelde regels.

De wetgever brengt dus tot vreemde Oosterlingen in de eerste plaats drie nationaliteiten.

De Chineezzen maken er verreweg het grootste en belangrijkste deel van uit. Reeds eeuwen lang zijn zij in Indië gevestigd geweest, en hun handeldrijvende geest, gepaard met schranderheid en ijver, heeft hen enorme rijkdommen doen verwerven. De Chineesche wetten begunstigen echter de emigratie niet, en aangezien het aan vrouwen absoluut verboden is haar land te verlaten, huwen de Chineezzen met de dochters der inlandsche bevolking of met de afstammelingen uit zulke verbintenissen gesproten. Men treft dus op Java, behalve de echte zonen van het hemelsche rijk, een talrijk ras van Chineesche perannakans aan.

De Arabieren zijn veel kleiner in aantal. In vroeger tijden hebben zij niet alleen als handelaars, maar vooral als verbreiders van het Islamisme een gewichtige rol gespeeld, doch hun staatkundige beteekenis is sedert de optreding van het Nederlandsche gezag langzamerhand gefnuikt, ofschoon

de Inlanders hun nog steeds een hoogen eerbied blijven toedragen; gevaarlijk voor de openbare rust zijn zij niet, want hun private belangen worden te zeer gebaat door instandhouding der maatschappelijke orde. Weinige van de thans in Indië aanwezige Arabieren zijn rechtstreeks uit Arabië afkomstig; de meesten zijn van een ras, dat zich eens of meermalen met het inlandsche gekruist heeft. Vrouwen in Arabië geboren vindt men in Indië nagenoeg in 't geheel niet.

Eindelijk de Mooren zijn menschen, die oorspronkelijk thuis hooren aan de kusten van Voor-Indië.

Deze drie nationaliteiten zijn de eenige welke de wet aangeeft; overigens wordt evenals in al. 2 de godsdienst als criterium aangenomen. Nu doet zich aanstonds de vraag voor: Wat te denken van de Chineezzen, Arabieren en Mooren, welke het Christendom belijden, en die krachtens hun geloof aan de Europeanen, krachtens hun landaard aan de Inlanders gelijkgesteld zijn? De jurisprudentie is meermalen in de gelegenheid geweest die vraag te behandelen, en het is waarlijk niet te verwonderen, dat hare vonnissen onderling geheel verschillende oplossingen hebben verkondigd. Ook de administratie heeft zich de quaestie vaak moeten stellen, en evenmin heeft zij zich bij hare beslissingen altijd door dezelfde opinie laten leiden; zoo bepaalde de Regeering bij besluit van 11 Aug. 1880 (Stb. 43) dat voor Chineesche nieuwelingen, Christenen zijnde, dezelfde voorschriften gelden als voor Chineezzen-Onchristenen, daarentegen bij besluit van 29 April 1865 (Stb. 22) dat Christen-Chineezzen, wat hun rechts-toestand betreft, gelijkstaan met Europeanen.

De dubbelzinnige redactie heeft dus veel strijd gebaard,

maar toch geloof ik, dat een blik op de geschiedenis en een eenigszins aandachtige lezing van de woorden van het artikel geen andere conclusie kunnen opleveren dan dat de bewuste personen behooren tot de vreemde Oosterlingen.

Allereerst dus een résumé van de geschiedenis.

Zooals daareven is opgemerkt, berustte de classificatie der ingezetenen van Nederlandsch-Indië vóór de invoering van het R. R. op de artt. 7 en 8 A. B.

Art. 7 luidde: „Met Europeanen worden gelijkgesteld:

„1°. alle Christenen, daaronder begrepen die, welke tot „de inlandsche bevolkingen behooren;

„2°. alle andere personen van waar ook afkomstig, die „niet in de omschrijving vallen van het volgend artikel.

Art. 8: „Met Inlanders worden gelijkgesteld de Arabieren, „Mooren, Chinezen, en alle anderen, die Mahomedanen of „Heidenen zijn.”

In duidelijke woorden wordt dus gezegd, dat de rechts-toestand der inlandsche Christenen gelijk is aan dien van andere geloofsgenooten. Doch reeds art. 10 geeft aan den Gouverneur-Generaal de bevoegdheid zoodanige uitzonderingen op dit beginsel te maken als hij noodzakelijk zal oordeelen, en van die bevoegdheid is terstond gebruik gemaakt om in art. 3 O. de inlandsche Christenen te onttrekken aan het voor Europeanen vastgestelde burgerlijk en handelsrecht, de strafwetgeving en de rechtsbedeeling. Eigenlijk komt de gelijkstelling dus op niets neer.

Het eerste ontwerp-R. R., aangeboden bij koninklijke boodschap van 29 October 1851, bevatte in art. 97 de volgende regeling:

„De bepalingen van dit reglement en van alle andere
 „algemeene verordeningen, waarin onderscheidenlijk sprake
 „is van Europeanen en inlanders, zijn, het tegendeel niet
 „bepaald zijnde, ook toepasselijk op de met hen gelijk-
 „gestelde personen.

„Met Europeanen worden gelijkgesteld alle Christenen, de
 „tot de inlandsche bevolking behoorende daaronder begrepen,
 „en alle andere personen van waar ook afkomstig, niet
 „vallende in de hieronder volgende omschrijving.

„Met inlanders worden gelijkgesteld de Arabieren, Mooren,
 „Chinezen en allen die Mahomedanen of heidenen zijn.”

Tot toelichting merkte de Regeering op, dat het wensche-
 lijk scheen het hier omschreven beginsel, reeds vroeger in
 de algemeene bepalingen der Indische wetgeving neergelegd,
 uitdrukkelijk in het R. R. op te nemen; en tevens wees zij
 op de daarop bestaande uitzonderingen voorkomende in
 art. 3 O.

De commissie van rapporteurs, geroepen in haar voor-
 loopig verslag de beraadslagingen der afdelingen uiteen te
 zetten, vermeldde, dat er omtrent al. 2 van het artikel twee
 gevoelens tegenover elkander stonden. Sommige leden keurden
 de gelijkstelling van Christen-Inlanders met Europeanen
 alleszins goed, aangezien daarin een middel gelegen was om
 langs een zachten weg de verspreiding des Christendoms en
 dus ook die van ware beschaving te bevorderen. Een grooter
 aantal leden achtte daarentegen de gelijkstelling zeer be-
 denkkelijk. Zodoende toch werd de Mahomedaan of Heiden,
 alleen omdat hij tot het Christendom overging, in een an-
 deren maatschappelijken toestand geplaatst, en hem een
 lokaas tot dien overgang voorgeworpen, dat wel niet tot

de verspreiding van het echte Christendom zou bijdragen. Op de Molukken waren de inlandsche Christenen uit hun natuurlijk element gerukt, en konden dientengevolge hunne maatschappelijke plichten minder goed vervullen; welnu, bij verdere voortplanting van het Christendom onder de Inlanders zou die toestand meer algemeen kunnen worden. Daarenboven werden ook uit een staatkundig oogpunt van de gelijkstelling verkeerde gevolgen gevreesd, want wanneer in sommige dessa's de bevolking het Christendom heeft omhelsd, zouden dan die dorpen vrijgesteld moeten worden van heerediensten en andere verplichtingen, uitsluitend op de Inlanders klevende? In verband met deze bedenking wenschte men ook uit het 3de lid van het artikel de godsdienst als criterium voor de gelijkstelling met Inlanders te zien wegvallen. Door het blootelijk noemen van den landaard was het doel even goed te bereiken, meende men.

In het tweede ontwerp, ingekomen ter kamerzitting van 21 December 1853, werden dezelfde bepalingen, behoudens enkele wijzigingen van redactie, weder opgenomen.

In antwoord op de bedenkingen der afdeelingen schreef de Minister, dat het criterium van landaard alleen kon dienen tot het aanwijzen van twee groote klassen, namelijk Europeanen en Inlanders; voor zooveel de gemengde klassen betrof, d. z. dezulke die noch Europeanen noch Inlanders zijn, moest men tot gelijkstellingen de toevlucht nemen, en dan werd het criterium van godsdienst het eenige, hetwelk alles omvattend is. Voorts merkte ZExc. op, dat de woorden „waar het tegendeel niet bepaald is” de bestaanbaarheid waarborgden der artt. 10 A. B. en 3 O., en den Gouverneur-Generaal in staat stelden na de afkondiging van het R. R.

uitdrukkelijk te verklaren, dat de inlandsche Christenen ten opzichte van belastingen, cultures en dienstbaarheden onderworpen zouden blijven aan dezelfde verplichtingen als de overige Inlanders, welke het Christendom niet belijden.

Door die verdediging was de Tweede Kamer echter niet gerustgesteld, maar bleef uit de gelijkstelling der Christen-Inlanders met Europeanen groote moeielijkheden tegemoet zien. Het gevolg daarvan was, dat de Regeering aan het artikel zijn tegenwoordige gedaante heeft gegeven, uitgenomen de tweede alinea, welke zij liet luiden :

„Met Europeanen worden gelijkgesteld alle Christenen, „voorts alle andere personen, van waar afkomstig, niet val- „lende in de termen der volgende zinsnede.

Tot toelichting verklaarde de Regeering, dat wel is waar de zwarigheden, die men zich uit de toepassing van het artikel voorstelde, gemakkelijk konden worden uit den weg geruimd door het middel der uitzonderingen, doch dat de zaak van te veel gewicht was om niet boven allen twijfel te worden verheven, en dus aan het artikel een andere redactie was gegeven, die, zonder den godsdienst als criterium der gelijkstelling op te geven, evenwel op een duidelijke wijze tegen de gevreesde gevolgen waarborgt, en den Gouverneur-Generaal nader en uitdrukkelijk tot het maken van uitzonderingen machtigt.

De volksvertegenwoordiging scheen inderdaad overtuigd, dat de zaak nu eindelijk tot klaarheid was gebracht, en vroeg geen verdere ophelderingen. De eenige opmerking, die onder de beraadslagingen gemaakt werd, namelijk door den afgevaardigde VAN ECK, is voor de onderhavige quaestie van geen belang.

Na wijziging der gemelde tweede alinea, waarvoor de Minister geen andere reden opgaf dan dat zij aan de duidelijkheid bevorderlijk moest zijn, werd de laatstvoorgestelde redactie tot wet verheven, en het gevolg daarvan is geworden, dat tal van ingezetenen onzer Oost-Indische koloniën tot op den huidigen dag in het onzekere verkeeren ten aanzien van hunnen rechtstoestand.

Hoe nu in het licht dier historische gegevens tot een juiste interpretatie te komen?

Een goede leidraad levert de wisseling van stukken tusschen Regeering en Kamer waarlijk niet; integendeel de wederzijdsche mededeelingen en opmerkingen zijn duister genoeg. Terzelfder tijd dat de Regeering beweert den landaard als criterium aan te nemen tot aanwijzing der twee groote groepen van Europeanen en Inlanders, en den godsdienst alleen te kunnen doen strekken tot basis der gelijkstellingen van hen, die noch het een noch het ander zijn, bepaalt zij in het geleidende ontwerp, dat de Christenen uit de inlandsche bevolking met Europeanen gelijkgesteld zijn. En toen eindelijk de redactie geheel was veranderd, verzekerde de Regeering niet eens ondubbelzinnig, dat door die omwerking de inlandsche Christenen gelijk kwamen te staan met hunne niet-Christelijke landgenooten, evenmin als de Kamer het noodig vond een duidelijke verklaring uit te lokken of het zoozeer gevreesde schrikbeeld, de gelijkstelling met Europeanen, werkelijk verdwenen was.

Intusschen, niettegenstaande al die verwarring, blijkt dunkt mij uit het eindresultaat genoeg, dat de Kamer haar zin gekregen heeft. Waarom anders uit de tweede zinsnede de

woorden te elimineeren, die de Christen-Inlanders uitdrukkelijk toevoegden aan de met Europeanen gelijkgestelden, en een nieuwe alinea te construeeren, waardoor eerstgenoemde personen geheel in de rechtssfeer der overige Inlanders worden opgenomen? Het verschil in rechtstoestand is de eenige reden van bestaan eener verdeeling der ingezetenen, en juist dat verschil is tusschen de Christelijke en niet-Christelijke Inlanders opgeheven.

Daarenboven, moest men de Inlanders, die het Christelijk geloof hebben omhelsd, onder de Europeanen gaan rangschikken, dan hoorden ook omgekeerd de Europeanen na hun overgang tot den Islam met Inlanders gelijk te staan. Immers, wanneer men uit het feit, dat met Europeanen worden gelijkgesteld alle Christenen, de gevolgtrekking maakt dat voor Inlanders de godsdienst het criterium van landaard kan te niet doen, dan moet ook omgekeerd worden aangenomen, dat de derde alinea, welke alle Mahomedanen en Heidenen met Inlanders gelijkstelt, geen uitzondering toelaaten aanzien van Mahomedaansche of heidensche Europeanen.

Een dergelijke opvatting is echter om nader te vermelden redenen geheel verwerpelijk.

De strekking der vierde alinea is dus een beperking te maken op het beginsel der assimilatie van Christenen met Europeanen, in overeenstemming met de bedoeling, eens ter ongelegener tijde door de Regeering uitgesproken, om den landaard als criterium te gebruiken voor de aanwijzing van Europeanen en Inlanders. Welnu, die vierde alinea is krachtens den aanhef van het artikel ook van toepassing op de met Inlanders gelijkgestelde bevolking, en dus blijven Chinezen, Arabieren en Mooren, ook na den Christelijken doop

ondergaan te hebben, aan de wetgeving voor vreemde Oosterlingen onderworpen. Wel correspondeert deze oplossing niet met de verklaring der Regeering om de gelijkstellingen te onderscheiden naar gelang van den godsdienst, doch de eigen woorden van het artikel laten geen andere interpretatie toe. Bovendien, ware het anders, dan zou de aparte opsomming der drie nationaliteiten geheel overbodig zijn; iets wat men niet licht mag aannemen zoolang een gegronde reden voor die opsomming te vinden is.

Het Hooggerechtshof van Nederlandsch-Indië heeft bij arrest van 15 Maart 1869 ¹⁾ een tegenovergestelde meening gehuldigd, en Christen-Chineezen met Europeanen gelijkgesteld op grond van de stelling, dat de woorden „en allen die Mohammedanen of heidenen zijn” kennelijk beoogen de gelijkstelling met Inlanders van den godsdienst afhankelijk te maken. Later (9 Mei 1883) werd nogmaals in gelijken zin beslist; uitgaande van de overweging, dat onder inlandsche Christenen in alinea 4 alleen worden verstaan de inboorlingen of landzaten van den Indischen Archipel, wordt een Christen geboren te Madras (alzoö een Moor) krachtens de tweede zinsnede geacht met Europeanen gelijk te staan. Het Hof hechtte dus in beide gevallen aan het allereerste voorschrift van art. 109 geen waarde.

Andere rechtscolleges hebben herhaalde malen van een geheel andere zienswijze blijk gegeven, zooals de Raad van Justitie te Batavia bij beschikkingen van 25 Mei 1870 ²⁾, 17 November 1874 ³⁾, 28 Maart 1877 ⁴⁾.

1) W. 304.

2) W. 372.

3) R. i. I. 24.

4) W. 720.

De heer HELLIGERS komt in R. i. I. 29 blz. 287 v. ten aanzien van Christen-Inlanders tot dezelfde conclusie als ik getracht heb te verdedigen, maar beweert daarentegen. dat Christenen onder de vreemde Oosterlingen blijkens geest, bedoeling en letter der wet gerangschikt moeten worden onder de met Europeanen gelijkgestelden; op welken grond echter wordt niet nader ontvouwd.

De vraag is wel eens opgeworpen of een Europeaan, het Mahomedanisme belijdende, gerekend moet worden tot de vreemde Oosterlingen, doch, zooals daareven werd aange-stipt, is alleen een ontkennende beantwoording mogelijk.

De wetgever stelt voorop de groote scheiding tusschen Europeanen en Inlanders, met het oog op beider geheel verschillenden landaard, en geeft noch van de eene noch van de andere categorie een definitie, omdat vrij wel vaststaat welke individuen zij omvatten ¹⁾. Eerst waar hij te maken heeft met dezulken, welke onder geen der beide rassen te brengen zijn, begint hij te onderscheiden tusschen Christenen en niet-Christenen.

Men zou door een bevestigende beantwoording stellig de eigenlijke reden der afscheiding tusschen Europeanen en Inlanders miskennen; immers het hemelsbreed verschil in positie, volksaard en ontwikkeling — aan het begin van dit

1) Onder Inlanders zijn te verstaan zij die de inheemsche bevolking van den Archipel vormen; onder Europeanen allen die deel uitmaken van een Europeesch volk, ook al zijn zij in een vreemd werelddeel geboren.

De Turken behooren geografisch tot een Europeesche natie, en moeten dus, ofschoon in zeden en godsdienst geheel een Oostersch volk zijnde, in de Indische wetgeving waarschijnlijk worden beschouwd als Europeanen.

hoofdstuk is het opgemerkt — heeft die afscheiding in het leven geroepen, en nu zou een Europeaan, alleen omdat hij van geloof verandert, geplaatst worden in een rechtstoestand, die voor een geheel andere maatschappij dan de zijne is pasklaar gemaakt!

Dezelfde gevolgtrekking als hier voorgestaan wordt is ook aanvaard door de jurisprudentie bij een vonnis te vinden in R. i. I. deel 14, blz. 469, doch langs een motiveering waarmee ik mij niet kan vereenigen, omdat zij gebouwd is op de redactie der artt. 7 en 8 A. B., welke artt. door de invoering van het R. R. buiten werking zijn gesteld.

Dat alles geldt nu intusschen zoolang de Gouverneur-Generaal geen gebruik heeft gemaakt van de bevoegdheid, hem in de laatste alinea van art. 109 toegekend. De al of niet-toepassing der voorafgaande regelen ligt alzoo geheel in zijne handen. Hij kan niet alleen individuen, maar ook geheele groepen onttrekken aan de rechtssfeer, waarin de wetgever ze heeft gebracht, en ze zoowel op een hooger als op een lager standpunt plaatsen. Het ware wel te wenschen, dat de landvoogd van die macht had partij getrokken om een einde te maken aan den twijfelachtigen toestand der Christenen onder de vreemde Oosterlingen, door hen uitdrukkelijk met Europeanen of Inlanders gelijk te stellen.

Het R. R. beschouwt dus als vreemde Oosterlingen voor-
 eerst de Chineëzen, Arabieren en Mooren, onverschillig van
 welken godsdienst; en voorts alle Mahomedanen en Hei-
 denen, mits geen Europeanen of Inlanders zijnde.

Toen nu in 1855 de Indische Regeering bij Stb. 79 een groot gedeelte der Europeesche wetgeving op de vreemde Oosterlingen van kracht ging verklaren, heeft zij voor de toepassing dier wetgeving aan laatstgenoemden een geheele categorie van eigenlijk gezegde Inlanders gelijkgesteld, namelijk de landzaten of inboorlingen van den Nederlandsch-Indischen Archipel, die zich buiten het gewest, vanwaar zij oorspronkelijk afkomstig zijn, ophouden, buiten de leiding van de plaatselijke hoofden der inheemsche bevolking, en zonder zich met haar te hebben vermengd (art. 9).

Een vager definitie ware nauwelijks denkbaar.

Het woord „gewest” duidt gewoonlijk aan een gouvernement, residentie of zelfstandige assistent-residentie; volgens de letter van het voorschrift verandert dus de Javaan uit Bantam van rechtstoestand, zoodra hij het gebied van Batavia betreden heeft. Intusschen de Javaan moet zich niet „vermengd” hebben met de inheemsche bevolking, en nu is het toch uiterst moeielijk te constateeren wat er met dat „vermengen” bedoeld is; het Hooggerechtshof (R. i. I. 16 pag. 251) gaf er den zin aan van „zich vereenzelvigen”. Eindelijk de leiding der inlandsche hoofden over de vreemde (zoogenaamde overwalsche) Inlanders bestaat bijna overal, zoodat deze slechts op enkele hoofdplaatsen aan de Europeesche wetgeving kunnen zijn onderworpen.

Men dient tot de geschiedenis van art. 9 terug te keeren om de beteekenis te leeren kennen¹⁾.

1) De geschiedenis is te vinden in het opstel van MR. J. SIBENIUS TRIP, getiteld: De ordonnantie van 8 December (Stb. 79), en geplaatst in R. i. I. 27, pag. 65 v.

Het ontwerp door den Raad van Indië aangeboden bevatte aanvankelijk deze bepaling :

„ Art. 10. Onder de in artikel 1 bedoelde personen (vreemde „ Oosterlingen) worden gerangschikt alle landzaten, inboor- „ lingen van den Indischen archipel en inlanders, die geves- „ tigd zijn buiten het eiland, vanwaar zij afkomstig zijn, dan „ wel behooren tot eenen anderen landaard dan de oorspron- „ kelijke bevolking ter plaatse waar zij zich ophouden.”

Bij de beoordeeling van het ontwerp werd de vraag ge-
daan of het artikel niet te onbestemd geredigeerd was, daar
men betwijfelde of het in de bedoeling van den ontwerper
konde liggen om Soendaneezen, Javanen en Madoereezen,
wanneer de laatsten op Java, de Javanen in de Soendalan-
den, of de Soendaneezen buiten de grenzen der Soendalanden
zich vestigen, aan de Europeesche wetgeving te onderwer-
pen, zoodat b. v. op eens alle Madoereezen in den Oosthoek
onderworpen zouden worden aan de Europeesche wetgeving
en justiciabel voor de Europeesche rechtbanken.

De ontwerper beweerde niet zoozeer het oog gehad te
hebben op Soendaneezen, Javanen en Madoereezen, maar in
't algemeen op alle Inlanders, welke zich tijdelijk bevinden
of gevestigd zijn buiten het land, vanwaar zij afkomstig zijn
en behooren tot een anderen landaard dan de oorspronkelijke
bevolking ter plaatse waar zij zijn, zoodat de Javanen op
Soematra of de Amboineezen op Java gerangschikt worden
onder de vreemde Oosterlingen. Intusschen voegde hij hier
het volgende aan toe :

„ Voorzoover het den ontwerper bekend is staan de Sun-
„ daneezen, die zich in groote getallen uit Bantam, de Pre-
„ anger en Cheribon naar Batavia begeven, aldaar onder de

„leiding der plaatselijke volkshoofden, der wijkmeesters en
 „kommandanten, bij wie zij zich van wijkbriefjes voorzien
 „moeten, onverschillig of zij al dan niet bij Europeanen of
 „Chineezen in dienst zijn, dan wel een eigen bedrijf uitoefenen.

„Daarentegen schijnen aldaar de weinige handelaren uit
 „midden en Oostelijk Java, mitsgaders de enkele Javaansche
 „staatsbannelingen, die te Batavia verblijven, aan dit gezag
 „niet onderworpen te zijn.

„Zoo schijnen de personen uit Westelijk Java of Sunda-
 „neezen, die zich naar Samarang en Soerabaja begeven dan
 „wel derwaarts verwijderd zijn, niet te staan onder de lei-
 „ding van de distrikthoofden en regenten; hunne nalaten-
 „schappen schijnen door de plaatselijke wees- en boedelkamers
 „te worden verevend, evenals die der vreemde Oostelingen;
 „op Madura, althans op Sumanap, werden zij niet tot onder-
 „danen van den Sultan verklaard, in weerwil van de her-
 „haalde daartoe strekkende verzoeken van dezen vorst.

„Daarentegen zijn de inwoners van Madura, die zich in
 „grooten getale begeven naar Pasoeroean, Probolingo, Be-
 „zoekie en Banjoewangie, in die gewesten gesteld onder de
 „eigenlijke volkshoofden, dessahoofden, distrikthoofden en
 „regenten, grootendeels van Madureeschen oorsprong of van
 „gemengd Javaansche en Madureesche afkomst. — Zij heb-
 „ben het land gedeeltelijk door immigratie gekoloniseerd, in
 „Probolingo en Bezoekie zelfs de Javaansche bevolking
 „verdrongen; en kunnen dus niet onder vreemdelingen wor-
 „den gerangschikt.

„Door een gewijzigde redactie ¹⁾ meent de ontwerper aan

1) Het tegenwoordige art. 9.

„de bezwaren te zijn tegemoet gekomen, met behoud van
 „de algemeene strekking van dat artikel; zoodat de Javaan-
 „sche en Madureesche handelaar en staatsbanneling te Ba-
 „tavia, de Sundanees, die gelijk bedrijf uitoefent of onder
 „gelijke beperking verkeert en zich te Samarang of te Soe-
 „rabaja ophoudt, bij de rechtbanken ondervinden zal de
 „bescherming, welke hij bij de eigenlijke inheemsche volks-
 „hoofden niet vinden zou.”

De bedoeling des wetgevers blijkt dus, vooral uit het laatste gedeelte zijner toelichting, vrij duidelijk. Hij wilde, behalve de bewoners van andere eilanden, de drie volksstammen van Java en Madoera overal, waar zij werden aangetroffen buiten hun oorspronkelijke woonstreek, zonder te staan onder de leiding der plaatselijke inlandsche hoofden, als vreemde Oosterlingen beschouwen. Maar hij drukte die bedoeling zeer ongelukkig uit door te spreken van „gewest” en van „vermengen.”

Intusschen het was wel zoo goed en eenvoudig geweest wanneer geen Inlanders onder de vreemde Oosterlingen waren opgenomen; de rechtszekerheid had er bij gewonnen, en in-consequenties als thans bestaan waren vermeden ¹⁾.

1) De Indische wetgeving levert in deze nog al wisselende beginselen op. Zoo is bij de toepasselijkverklaring van het Europeesche recht op vreemde Oosterlingen ter westkust van Soematra bepaald, dat onder die categorie ook worden gerangschikt alle Inlanders, landzaten of inboorlingen van den Nederlandsch-Indischen Archipel, die niet behooren tot de inheemsche bevolking van Soematra en de daaronder behoorende eilanden en zich niet met deze hebben vermengd (Stb. 1874 n°. 94c). Hetzelfde werd vastgesteld voor Benkoelen (Stb. 1880 n°. 34). Daarentegen bepaalde de wetgever bij de toepasselijkverklaring op Celebes en onderhoorigheden, Timor, Amboina, Menado en Ternate, dat onder vreemde Oosterlingen alleen worden verstaan dezulke, die het zijn volgens art. 109 R. R. (Stb. 1882 n°. 82).

Een uitzondering op art. 9 is eenmaal gemaakt ten aanzien van de in het regentschap Bandong gevestigde Palembangers; deze, hoewel geheel afgezonderd van de inheemsche bevolking levende, zijn bij besluit van 22 Juli 1865 (Bijbl. 1862) verklaard te zijn Inlanders.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Burgerlijk en handelsrecht.

De staat die vreemdelingen herbergt, miskent zeker niet zijn gastvrijen aard door hen te onderwerpen aan de wetten zijner onderdanen. Gekomen om de voordeelen der staatsgemeenschap deelachtig te worden, zijn die vreemde bezoekers allereerst gehouden om de voorwaarden te eerbiedigen, aan de verkrijging dier voordeelen verbonden, en met recht mag dus geëischt worden, dat ook zij zich houden aan de voorschriften, die van hooger hand het meest doelmatig zijn geoordeeld tot regeling der maatschappij. Het belang der inboorlingen ware zeker niet gebaat, als de vreemdeling zich telkens kon beroepen op de wetten van zijn eigen land, en dat belang toch heeft vóór alles aanspraak op erkenning. Daarenboven de zeden en denkwijzen van andere volken kunnen zoo lijnrecht indruischen tegen de hier geldende beginselen van billijkheid en rechtvaardigheid, dat het samenleven der eerste met de laatste onmogelijk in dezelfde maatschappij kan geduld worden. Eerst dan wanneer de toelating

van uitheemsche rechtsbegrippen volkomen onschadelijk kan geacht worden, mag de staat rekening gaan houden met de belangen der buitenlanders, en de handhaving hunner rechtsbegrippen waarborgen.

Wat geldt nu hieromtrent in onze Indische bezittingen? De Europeesche natie heerscht daar over een Oostersche bevolking, die in ontwikkeling en eigenschappen ontzettend ver van haar afstaat, wier bijzondere rechtsinstituten, gebaseerd op godsdienstige overtuigingen, de meest scherpe tegenstelling vormen met de uitingen eener Westersche beschaving. Die overtuigingen te eerbiedigen tegenover de inheemsche rassen, en deze te laten in het genot hunner eeuwenoude instellingen, is de eerste eisch eener wijze koloniale staatkunde, want het gezag door de veroveraars uitgeoefend zou ondragelijk zijn, als de overwonnelingen ook nog in hun heiligste gevoelens moesten gekrenkt worden om zich te bukken onder het knellende juk van kwalijk passende wetsbepalingen. Alleen dan als die nationale gebruiken zich onmogelijk laten rijmen met de meest elementaire begrippen van zedelijkheid en humaniteit, of in strijd blijken te zijn met de belangen der soevereine mogendheid, beroept deze zich op haar recht van verovering om eigen wetten in de plaats te stellen.

Geheel anders is de verhouding tegenover uitheemsche bewoners. Zij kunnen niet als de landzaten over onbillijke behandeling klagen, wanneer zij onderworpen worden aan het rechtswezen der overheerschers; vooral niet in Indië, waar zij bijna uitsluitend als kooplui optreden, zoodat de behoefte niet te ontkennen valt om de algemeene regelen van het handelsverkeer ook door hen te doen volgen. In-

tusschen die vreemden daar zijn voor 't grootste gedeelte Oosterlingen, en leveren dus in hun private betrekkingen zooveel eigenaardigheden op, dat men ze moeielijk in alle opzichten in het Nederlandsche rechtssysteem heeft kunnen opnemen. Dat deel van het recht, hetwelk beheerscht wordt door het familieleven, maakt bij elke nationaliteit een karakteristiek geheel uit, gebaseerd op de bijzondere volkseigenschappen en verschillend naar gelang van beschaving en godsdienst. Welnu waar dat recht zich blijft bewegen binnen den eigen nationalen kring, en het bovendien zich niet openbaart in zoodanige vormen, die de algemeen gehuldigde denkbeelden van rechtvaardigheid zouden aantasten, heeft de wetgever begrepen dat het opdringen van Europeesche instellingen een noodelooze dwang mocht heeten. Men heeft dus ten opzichte van het familie- en erfrecht den vreemden Oosterlingen een geïsoleerde stelling gegund, maar overigens de Europeesche burgerlijke en handelswetgeving toepasselijk verklaard met het oog op de behoeften van het maatschappelijk verkeer.

In de volgende bladzijden zullen nu nader de algemeene voorschriften besproken worden, waarin de Indische wetgever deze materie voor Java en Madoera geregeld heeft. Evenwel blijven natuurlijk zooveel mogelijk buiten beschouwing de voorschriften, die wel in 't algemeen de rechtsbeoordeling betreffen, maar niet speciaal de vreemde Oosterlingen aangaan, omdat het ons slechts te doen is de eigenaardige en bijzondere plaats te leeren kennen, welke die personen ten aanzien van het privaatrecht innemen.

Het R. R. over dit onderwerp handelende spreekt alleen

van Inlanders, doch krachtens art. 109 al. 1 geldt zulks ook voor de met hen gelijkgestelden.

Art. 75 luidt als volgt:

„Voor zooveel de Europeanen betreft, berust de rechtspraak
 „in burgerlijke en handelszaken, alsmede in strafzaken, op
 „algemeene verordeningen, zooveel mogelijk overeenkomende
 „met de in Nederland bestaande wetten.

„De Gouverneur-Generaal is bevoegd om, in overeenstem-
 „ming met den Raad van Nederlandsch-Indië, de daarvoor
 „vatbare bepalingen dier verordeningen, des noodig gewijzigd,
 „toepasselijk te verklaren op de inlandsche bevolking of een
 „gedeelte daarvan.

„Behoudens de gevallen waarin zoodanige verklaring heeft
 „plaats gehad, of waarin zich inlanders vrijwillig hebben
 „onderworpen aan het voor de Europeanen vastgestelde
 „burgerlijke en handelsregt, worden door den inlandschen
 „regter toegepast de godsdienstige wetten, instellingen en
 „gebruiken der inlanders, voorzover die niet in strijd zijn
 „met algemeen erkende beginselen van billijkheid en recht-
 „vaardigheid.

„Naar die wetten, instellingen en gebruiken wordt, onder
 „gelijk voorbehoud, ook door den Europeschen regter ge-
 „vonnisd in zaken der aan zijne rechtspraak onderworpen
 „inlandsche hoofden en bij de kennisneming in hooger be-
 „roep van door den inlandschen regter, in burgerlijke en
 „handelszaken, gedane uitspraken.

„Op die wetten, instellingen en gebruiken wordt door
 „den Europeschen regter, bij zijne rechtspraak naar de voor
 „Europeanen vastgestelde wetgeving, zoo veel mogelijk acht
 „gegeven, wanneer inlanders, buiten het geval waarin de

„ bij het 2de lid bedoelde verklaring heeft plaats gehad, of
 „ het geval van vrijwillige onderwerping aan gezegde wet-
 „ geving in de bij wettelijke bepalingen aangewezen geval-
 „ len, als verweerdere in burgerlijke en handelszaken, voor
 „ hem te regt staan.

„ Bij de rechtspraak over inlanders, in het 3de en 4de lid
 „ van dit artikel bedoeld, neemt de regter de algemeene be-
 „ ginselen van het burgerlijk en handelsregt voor Europea-
 „ nen tot rigtsnoer, wanneer het de beslissing geldt van
 „ zaken, die bij de hiervoren bedoelde godsdienstige wetten,
 „ instellingen en gebruiken niet geregeld zijn.”

Voorop wordt dus gesteld: handhaving der nationale rechts-
 instituten.

Wat nu onder deze te verstaan is, heeft weleens tot ver-
 schil van gevoelens aanleiding gegeven, want sommigen willen
 de in het land der herkomst vigeerende wetten toegepast
 zien, anderen daarentegen het gewonterecht bij de vreemde
 Oosterlingen in Nederlandsch-Indië in zwang. Een oplossing
 in laatstgenoemden zin vindt men, behalve in eenige andere
 vonnissen, waar zij implicite wordt aangenomen, gemotiveerd
 in R. i. I. 27 blz. 144, namelijk met de volgende overwe-
 ging: dat personen, die zich als vreemdelingen vestigen in
 een vreemd land, zonder zich met de bewoners daarvan te
 identificeeren of die te beheerschen, maar om er als 't ware
 een maatschappij op zich zelve te blijven uitmaken, wel tot
 op zekere hoogte (indien de wetten van dat land zulks toe-
 laten) de wetten en gebruiken van hun oorspronkelijk vader-
 land onder elkander zullen kunnen handhaven, doch dat
 door hunne voortdurende aanraking en vermenging met de
 bewoners van het land hunner inwoning en hunne eigen-

aardige toestanden, voor hen andere behoeften zullen ontstaan, die noodzakelijk wijzigingen in die wetten en gebruiken zullen ten gevolge hebben, zoodat dus onder hen zal ontstaan een gewoonterecht, dat, hoewel voor een groot deel gegrond op de wetten en gebruiken van hun oorspronkelijk vaderland, daarvan in vele opzichten meer of minder belangrijk afwijkt.

De motiveering is zeer zeker onvolledig, want het feit dat er zich onder de vreemde Oosterlingen een gewoonterecht gevormd heeft, bewijst nog niet de verbindende kracht van dat recht.

Intusschen een zoodanig bewijs is, dunkt me, wel te leveren. De veronderstelling toch ligt voor de hand, dat de strekking van art. 75 niet zoozeer moet gezocht worden in den eerbied voor de wetten van vreemde landen dan wel in de overweging, dat men de Oosterlingen overal, waar het rijksbelang er zich niet tegen verzet, moet laten in de rechtssfeer, die het best voor hun bijzondere volksaard en hunne eigenaardige behoeften past. Welnu waar hunne rechtsbegrippen niet geheel dezelfde zijn gebleven, omdat veranderde toestanden daar noodzakelijk wijziging in hebben gebracht, handelt de rechter toch zeker meest overeenkomstig de ratio legis, als hij aan de rechtsbegrippen, uit die verandering van behoeften voortvloeiende, de voorkeur geeft boven dezulke, waarvan de ondoelmatigheid is gebleken en die dus langzamerhand zijn prijsgegeven. Deed hij anders, dan zou de wettelijke bepaling, in plaats van geheel het belang der Oosterlingen te behartigen en hun in rechtszaken vrijheid te gunnen, meermalen kunnen ontaarden in een onnut dwanggebod.

En nu kan men daartegen aanvoeren, zooals in een vonnis ¹⁾ gedaan is, dat de Chineezzen in Indië geen eigen natie uitmaken en dus geen afzonderlijke wetten hebben; wij kunnen daarop echter antwoorden, dat hier geen sprake is van wetten als bindende verordeningen uitgevaardigd, doch van gewoonten of gebruiken, en dezulke kunnen zich wel degelijk onder een apart deel des volks vestigen. Het is dan maar de vraag of aan die gebruiken meer kracht kan worden toegekend dan aan de wetten in het oorspronkelijk vaderland vigeerende, en met het oog op de bedoeling des wetgevers mogen wij beslissen van ja.

In R. i. L. 28 pag. 65 en 66 wordt een tegenovergestelde meening verkondigd, en wel op grond van deze redeneering:

Volgens art. 7 R. O. moet ook de strafrechter op de godsdienstige instellingen en gebruiken letten, en daarbij kan aan geen andere gedacht zijn dan aan die welke in het eigen land der vreemdelingen heerschen, omdat in Indië, waar zij altijd aan de daar bestaande strafwetten zijn onderworpen geweest, geen gewoonten omtrent strafrecht hebben kunnen ontstaan; dus mag met het oog op den regel „ubi lex non distinguit nobis non est distinguendum” worden aangenomen, dat het R. R. ook ten opzichte van het burgerlijk en handelsrecht de in het vaderland der vreemde Oosterlingen vigeerende wetten en gebruiken bedoeld heeft.

Ik betwijfel of de gevolgtrekking mag worden aanvaard, en concludeer uit de bepaling van art. 7 liever anders:

De wetgever spreekt in 't algemeen van gebruiken en laat in het midden of zij in Indië zijn ontstaan of niet; zijn zij

1) W. 102.

ten aanzien van een bepaald recht alleen uit het buitenland afkomstig, welnu dan kunnen ook enkel die in aanmerking komen, maar hebben zich ten opzichte van andere deelen van het recht wèl gebruiken in Indië (in casu op Java) gevormd, en strookt het met den geest der wet die gebruiken te eerbiedigen, dan is er mijns inziens geen reden dit niet te doen.

Art. 75 onttrekt de Oosterlingen niet onvoorwaardelijk aan de Europeesche burgerlijke en handelswetten, maar beveelt in verscheidene gevallen uitdrukkelijk de toepassing daarvan.

Welke nu die gevallen zijn wordt in de verschillende zinsneden achtereenvolgens aangegeven.

Om met het laatste te beginnen slaan wij eerst het oog op de zesde alinea, die eigenlijk niet als een uitzondering kan beschouwd worden op den regel, dat de Inlanders blijven gebonden aan hun eigen recht, want dat recht voorziet in de daar bedoelde omstandigheid niet en kan dus ook moeielijk worden toegepast.

De afdeelingen der Tweede Kamer maakten bij de heerdeeling van het ontwerp-R. R. van 53 de opmerking, dat in Mahommedaansche landen de godsdienstige wetten geacht worden het recht in zijn vollen omvang te regelen, zoodat de inlandsche rechter de mogelijkheid van andere rechtsbeginselen te moeten aanvaarden niet zal kunnen bevroeden. De Regeering echter beaamde den twijfel aangaande die mogelijkheid niet, en wees er op, dat de wenk in allen geval niet kon schaden, integendeel nuttig moest werken, zoolang het zich denken liet, dat er leemten konden voorkomen.

Natuurlijk is de strekking der zesde alinea om den rechter eerst dan de algemeene beginselen van het Europeesche

recht tot richtsnoer te doen nemen, wanneer hem na zorgvuldig onderzoek is gebleken, dat het Oostersche recht in casu te kort schiet; en het gaat dus niet aan, zooals in W. 121, een vonnis te baseeren op het B. W. zonder aan te toonen, dat de inlandsche rechtsinstellingen het twistpunt niet beheerschen.

Een tweede geval, waarin de rechtspraak moet steunen op de Europeesche wetgeving, geeft de 5de alinea van art. 75.

De afdelingen der Tweede Kamer konden zich, blijkens het voorloopig verslag der commissie van rapporteurs, niet goed voorstellen hoe er, behalve bij vrijwillige en wettelijke onderwerping aan de Europeesche wet, nog een derde geval kan bestaan, waarin de Inlander voor den Nederlandschen rechter als verweerder in burgerlijke of handelszaken terechtstaat. Het kostte de Regeering niet veel moeite de onduidelijkheid op te helderen door te wijzen op sommige artikelen der R. O. (108 al. 4, 109, 125 en 131), waaruit de onderwerping der Inlanders als verweerdens aan de Europeesche rechtspraak vanzelf volgt.

De aangehaalde artikelen handelen over het geval, dat Inlanders of daarmee gelijkgestelden ten gevolge van conexiteit in een en dezelfde burgerlijke of handelszaak met Europeanen of gelijkgestelde personen zijn betrokken, en dus krachtens art. 6 R. O. voor den rechter van laatstgenoemden terechtstaan. Alsdan moet natuurlijk, ten einde tegenstrijdige uitspraken te voorkomen, naar dezelfde wet, d. i. de Europeesche, worden gevonnist; maar nu beveelt het R. R. dat daarbij tevens zal gelet worden op de godsdienstige rechtsovertuiging der inlandsche medegedaagden.

In de derde plaats worden Europeesche wetten toegepast, wanneer de Oostersche rechtsinstellingen in strijd blijken te zijn met algemeen erkende begrippen omtrent billijkheid en rechtvaardigheid.

Men zal onder deze hebben te verstaan die beginselen, welke door beschaafde volken algemeen worden gehuldigd. Vooreerst toch zou het een onmogelijke taak zijn voor den rechter om zijn onderzoek ook buiten den kring der beschaafde natiën uit te strekken; en ten andere is de grond van het voorschrift kennelijk deze, dat geen Oostersche wetten op het grondgebied van den Europeeschen overheerscher geduld mogen worden, die al te zeer zijn meer ontwikkelde rechtsovertuiging zouden krenken.

De afdeelingen vroegen hoe de inlandsche rechter die Europeesche rechtsbegrippen zou kunnen beoordeelen; waarop de Regeering antwoordde, dat zij des rechters ongeschiktheid daartoe niet kon toegeven, en dat het daarenboven schadelijk zou zijn een regel te laten varen, die reeds lang voor hem gegolden had.

De vraag werd intusschen bij de beraadslagingen nogmaals gedaan, nl. door den heer THORBECKE, die de bepaling doelloos noemde voor den inlandschen rechter, en den wensch uitsprak, dat zij alleen zou worden geschreven voor den rechter in appèl. Een ander afgevaardigde, de heer VAN LIJNDEN, beweerde bovendien dat het voorschrift onuitvoerbaar was, daar het Mahommedaansche recht in zoovele opzichten tegen onze rechtsbeginselen indruischt.

De heer GODERROY daarentegen steunde het regeeringsvoorstel, want hij meende, dat al was de inlandsche rechter

niet of niet altijd in staat om te beoordeelen in hoeverre het inlandsche recht met algemeen erkende beginselen van billijkheid en rechtvaardigheid al dan niet overeenkomt, het voorbehoud echter nuttig zal kunnen zijn voor de inlandsche rechterlijke colleges, waarin Europeanen en dus diegenen zitting hebben, die tot oordeel in staat zijn en, gezamenlijk met den Inlander rechtsprekende, dezen kunnen inlichten omtrent hetgeen in ieder geval verstaan moet worden onder de algemeen erkende beginselen van billijkheid en rechtvaardigheid, naar welke het inlandsche recht behoorde getemperd te worden.

Het resultaat der verschillende bedenkingen en besprekingen is geweest, dat het regeeringsvoorstel werd aangenomen, zoodat nu òn voor den inlandschen òn voor den Europeeschen rechter het voorbehoud van de derde alinea geschreven is.

De groote eigenaardigheid van dat voorbehoud is, dat het derogeert aan het overigens voor den rechter geldend verbod om de innerlijke waarde en de billijkheid der wet te beoordeelen. De rechtskracht der Oostersche wetten is dus geheel aan de subjectieve opvatting van den *judex facti* overgeleverd, en het is dan ook niet te verwonderen, dat die opvatting soms tot uitspraken kan leiden, die zeker niet iedereen zou willen onderschrijven.

Zoo vinden wij in R. i. I. 29 blz. 171 de overweging, dat uitsluiting der dochters door de zoons in de Chineesche *successio ab intestato* niet strijdt tegen de algemeen erkende beginselen van billijkheid en rechtvaardigheid, vermits de wetten op het versterfrecht, als uitvloeisel niet van het naturrecht, maar van de maatschappelijke en politieke inrich-

ting van een staat, bij de meest beschaafde volken zoozeer uiteenloopen, dat niet is uit te maken wat daaromtrent als algemeene beginselen van billijkheid en rechtvaardigheid gelden moet.

Met alle bescheidenheid waag ik het de juistheid der overweging in twijfel te trekken.

Immers het voorbehoud van alinea 3 zou al heel weinig beteekenen, als het slechts gold ten aanzien van het recht, dat uitsluitend op de natuur, de zuivere rede is gegrond en dus de minste schakeeringen aanbiedt; terwijl het niet zou kunnen inachtgenomen worden bij die deelen van het vreemde recht, welke juist de scherpste tegenstellingen met ons billijkheidsgevoel opleveren. Welnu dat kan toch de bedoeling des wetgevers niet geweest zijn; wanneer hij een schild heeft gegeven om de grondzuilen onzer rechtsovertuiging te verdedigen, zal hij wel het gebruik van dat schild niet hebben willen verbieden waar die rechtsovertuiging aan de hevigste aanvallen blootstaat.

Het is zeker zeer moeielijk aan te duiden welke beginselen op het terrein van familie- en erfrecht algemeen erkend mogen heeten, en welke instellingen niet te rijmen zijn met de eerste eischen eener beschaafde rechtsopvatting; maar daaruit mag toch de gevolgtrekking niet gemaakt worden, dat het criterium ten eenenmale zou ontbreken. Er zijn, dunkt me, in de godsdienstige wetten van Oosterlingen wel degelijk voorschriften te vinden, waarvan met vrij groote zekerheid mag worden beweerd, dat beschaafde volken ze algemeen zullen veroordeelen, en ik aarzel niet het besproken Chineesche erfrechtsinstituut onder dezulke te rangschikken. De veronderstelling is waarlijk niet gewaagd, dat

in geen beschaafde rechtssfeer een zoo schreeuwende ongelijkheid tusschen zoons en dochters bestaat, dat bij het overlijden der ouders slechts de zoons voor de nalatenschap in aanmerking komen.

Is dus de hier bestreden interpretatie m. i. te eng, aan den anderen kant heeft de bepaling, reeds vóór de wetgeving van 48 bestaande, ook geleid tot verklaringen, die aan de Europeesche wet te veel den voorrang verschaffen boven de Oostersche. Het was daarom dat de Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH in 1832 (Stb. 29) een resolutie van interpretatieve strekking uitvaardigde, waarbij de inlandsche of godsdienstige wetten, inrichtingen en gebruiken werden gehandhaafd ook dan als dezelve niet mochten overeenkomen met de positieve voor Europeanen en daarmee gelijkgestelde personen gemaakte wetsvoorschriften. En terecht, want de verwijzing naar inlandsche rechtsinstellingen zou uitloopen op een zinledig gebod, wanneer bij verschil met de Europeesche wet steeds de laatste moest gevolgd worden.

Het vierde geval, waarin het Oostersche recht niet wordt toegepast, is aanwezig wanneer Inlanders of daarmee gelijk gestelden zich vrijwillig hebben onderworpen aan het voor Europeanen vastgestelde burgerlijk en handelsrecht.

De gelegenheid hiertoe wordt hun geschonken, omdat de handhaving hunner godsdienstige wetten geheel in hun eigen belang is gewaarborgd, en willen zij er zich dus aan onttrekken, dan kan de staat daar niets op tegen hebben; integendeel, hoe ruimer de Europeesche wet werkt hoe beter.

Ook over dit onderwerp wenschten de afdelingen der

Tweede Kamer nadere inlichtingen. Is de bevoegdheid — zoo vroegen zij — algemeen of bepaalt zij zich tot bijzondere gevallen? Ware 't laatste bedoeld, en was het, zooals uit de vijfde zinsnede kan worden opgemaakt, alleen bij rechtsgedingen over burgerlijk en handelsrecht dat de vrijwillige onderwerping te pas komt, dan wilde men dit duidelijker hebben uitgedrukt. De Regeering verklaarde toen als hare bedoeling, dat de Inlanders bij ieder bijzonder rechtsgeding de bevoegdheid tot vrijwillige onderwerping zouden hebben, maar dat die bevoegdheid niet alleen te pas komt bij rechtsgedingen, doch ook in gevallen van niet-litigieuzen aard, en zij verwees daarbij naar de artt. 13 A. B. en 15 O.

Volgens eerstgenoemd artikel geschiedt de onderwerping bij dezelfde akte, welke van de gedane handeling of aangegane verbintenis wordt opgemaakt, of wel bij een afzonderlijke authentieke of onderhandsche akte; en art. 15 O. legt aan den Oosterling, die met een Europeaan in het huwelijk wil treden, de verplichting op om vooraf het geheele Europeesche privaatrecht te aanvaarden. Deze verplichting is zeer rationeel, want de innige levensgemeenschap aan het huwelijk verbonden eischt vóór alles gemeenschap van rechten.

Eindelijk in de laatste plaats worden de nationale rechtsinstellingen der Oosterlingen op zijde gesteld, wanneer de Gouverneur-Generaal in overeenstemming met den Raad van Indië de daarvoor vatbare bepalingen der Europeesche wetgeving op de Oostersche bevolking of een gedeelte daarvan toepasselijk verklaart.

Reeds bij de aanbieding van het eerste ontwerp-R. R. was

door den Minister gewezen op het groote belang, dat Chineezen met betrekking tot handelszaken aan de Nederlandsche wetten onderworpen werden, als kunnende de Europeanen zich anders in geene transactiën met hen inlaten, zonder gevaar van schade tengevolge der kwade trouw, welke de handelingen dier personen niet zelden kenmerkt.

De Indische handel had dan ook zelf al meermalen op de toepasselijkverklaring der Europeesche wetgeving aangedrongen, waartoe de Gouverneur-Generaal reeds krachtens art. 7 Stb. 1847 (n°. 23) de bevoegdheid bezat.

Nadat eerst eenige vergeefsche pogingen waren aangewend om een regeling daar te stellen, waarin ook de inlandsche bevolking zou deelen, werd eindelijk op uitnoodiging van den Gouverneur-Generaal DUYMAER VAN TWIST door den Raad van Indië een ontwerp ingediend, dat alleen de toepasselijkverklaring beoogde ten aanzien der vreemde Oosterlingen. Deze, die niet als de landzaten aanspraak konden maken op de erkenning hunner eigen rechtsbegrippen, moesten in het belang der maatschappij zich bukken onder de Nederlandsche wetten; en de ontwerper had daarom als beginsel aangenomen om ze zooveel mogelijk aan die wetten te onderwerpen, terwijl de uitzonderingen slechts tot het volstrekt noodzakelijke zouden beperkt worden. Men dient dus bij de interpretatie wel in 't oog te houden, dat de toepasselijkheid der Europeesche wetgeving regel, de niet-toepassing daarvan uitzondering is geworden; dubieuze gevallen moeten steeds tot den regel worden teruggebracht.

Nagenoeg ongewijzigd is het voorstel van den Raad van Indië door den Gouverneur-Generaal bekrachtigd, en afgekondigd bij Stb. 1855 n°. 79.

Ten aanzien van het materieel recht bevat het de volgende voorschriften :

„Art. 1. Op de volgens de *algemeene bepalingen van wetgeving voor Nederlandsch-Indië* met *Inlanders* gelijkgestelde „personen (*vreemde oosterlingen*), zijn toepasselijk :

„I. het *burgerlijk wetboek voor Nederlandsch-Indië*, met uitzondering van al hetgeen betrekking heeft tot :

„a. de akten van den burgerlijken stand, boek I titel II ;

„b. het huwelijk, boek I titel IV ;

„c. de regten en verplichtingen der echtgenooten, boek I titel V ;

„d. de wettelijke gemeenschap van goederen en derzelver beheer, boek I titel VI ;

„e. huwelijksche voorwaarden, boek I titel VII ;

„f. gemeenschap of huwelijksche voorwaarden bij tweede of verder huwelijk, boek I titel VIII ;

„g. de scheiding van goederen, boek I titel IX ;

„h. de ontbinding des huwelijks, boek I titel X ;

„i. de scheiding van tafel en bed, boek I titel XI ;

„k. het vaderschap en de afstamming der kinderen, boek I titel XII ;

„l. bloedverwantschap en zwagerschap, boek I titel XIII ;

„m. de vaderlijke magt, boek I titel XIV ;

„n. de minderjarigheid en voogdij, omschreven in den XVden titel van het Iste boek, met dien verstande :

„1°. dat de *vreemde oosterlingen* minderjarig zijn, zolang zij den vollen ouderdom van drie en twintig jaren niet hebben bereikt en niet vroeger in den recht zijn getreden ;

„2°. dat op hen toepasselijk is de 13de afdeeling van

„den XVden titel van het Iste boek, *van de weeskamers*, welker werkzaamheden onder *Batavia* verrigt worden door het kollegie van boedelmeesteren en elders door de gewestelijke weesen *boedelkamers*;

„o. de erfopvolging bij versterf, boek II titel XII.

„II. het *wetboek van koophandel voor Nederlandsch-Indië*, met uitzondering van:

„a. } (*Ingetrokken bij Stb. 65-60.*)
 „b. }

„c. de woorden *en verdere schepelingen eene maand der gagie*, voorkomende ten slotte van den eersten volzin van art. 391.

„IV. de *bepalingen, omtrent de invoering van en den overgang tot de nieuwe wetgeving*, voor zooveel betreft de toepasselijk verklaarde *Europesche* wetgeving.

„V. de *bepalingen, omtrent den staat van kennelijk onvermogen*, voorkomende in den VIIden titel van het IIIde boek van het *reglement op de burgerlijke rechtsvordering voor de raden van justitie en het hoog-geregtshof van Nederlandsch-Indië*;

„met inachtneming evenwel van de bepalingen, vervat in de volgende artikelen.

„Art. 2. Door de voltrekking des huwelijks, bestaat van rechtswege geene gemeenschap van goederen tusschen den in artikel 1 bedoelden persoon (den *vreemden oosterling*) en zijne echtgenooten.

„De vrouw behoudt al de haar toebehoorende roerende en onroerende zaken.

„De aanbrengrst van roerende zaken ten huwelijk door de

„vrouw, kan niet anders worden bewezen, dan door eene „authentieke akte, vóór of bij deszelfs voltrekking verleden, „waarbij deze zaken bepaaldelijk zijn omschreven; van de „zaken, staande het huwelijk, bij erfenis, legaat of schenking „aan de vrouw aangekomen, moet blijken uit eene notariële „beschrijving, behelzende de vermelding van de herkomst en „eene stukswijze waardering van dezelve, onverminderd de „overschrijving van onroerende zaken, vóór of staande het „huwelijk verkregen, ten name van de vrouw.

„De winsten aan de vrouw, staande het huwelijk, aange- „komen uit hare eigene zaken of eigenen handel, kunnen niet „anders bewezen worden dan door deugdelijke schriftelijke „bewijzen.

„Al wat niet op de bij dit artikel omschrevene wijze be- „wezen wordt aan de vrouw toe te behooren, wordt geacht „toe te behooren aan den man.

„Alle schenkingen, zoowel van roerende als onroerende „zaken, door den man aan de vrouw, staande het huwelijk, „of zelfs na de ontbinding van hetzelfde door echtscheiding, „gedaan, zijn nietig en van onwaarde ten aanzien van derden.

„Deze bepaling is echter niet toepasselijk op geschenken of „handgiften van roerende zaken, waarvan de waarde onbe- „duidend is in verhouding tot het vermogen des schenkers.

„Art. 3. (*Ingetrokken bij Stb. 67-29.*)

„Art. 4. De in artikel 1 bedoelde personen (*vreemde ooster- „lingen*) kunnen, behalve in de buitengewone gevallen van „oorlog, eene zeereis en besmettelijke ziekte, omschreven in „de artikelen 946, 947 en 948 van het burgerlijk wetboek „voor *Nederlandsch-Indie*, niet anders bij uitersten wil be- „schikken, dan bij openbare akte, verleden volgens de voor-

„schriften, vervat in de artikelen 938 en 939 van hetzelfde
„wetboek.

„De herroeping kan alleen geschieden bij eene in denzelf-
„den vorm verledene openbare akte.

„Art. 5. Wanneer het dagboek van den koopman, onder de
„personen, in artikel 1 bedoeld (*vreemde oosterlingen*), of ook
„zoodanige andere boeken, als bij hunnen landaard in den
„koophandel gebruikelijk zijn, niet geheel regelmatig mogten
„zijn gehouden, kunnen dezelve echter, des noods met eede
„gesterkt, of door den dood bekrachtigd, voor het bewijs in
„zoodanige aanmerking genomen worden als de regter in
„gemoede vermeenen zal te behooren.

„Hierbij moet voornamelijk gelet worden op den aard, het
„gewicht en de uitgebreidheid van den handel, in deze boe-
„ken omschreven; en of de bevondene verzuimen of onregel-
„matigheden de blijken dragen van eenvoudige onkunde en
„alle vermoeden van kwade trouw uitsluiten.

„Art. 6. Behalve de vennootschappen van koophandel, om-
„schreven in den III^{den} titel van het 1ste boek van het *wet-*
„*boek van koophandel voor Nederlandsch-Indie*, erkent de wet
„nog, voor zooveel de *Chinezen* betreft, de bij dezen ook tot
„het uitoefenen van daden van koophandel in zwang zijnde
„vereeningen, onder de benaming van *kongsie*.

„De regten en verplichtingen van de vennoten van deze
„*kongsies*, zoowel onderling als ten aanzien van derden, re-
„gelen zich naar de voorwaarden en bedingen, welke in de
„openbare akte van vennootschap zijn vervat, mits deze inge-
„schreven zijn op de wijze bepaald bij artikel 23 van het
„wetboek van koophandel voor *Nederlandsch-Indie*.

„Bij nalating van die inschrijving, zijn de vennoten, ook

„wanneer anders mogt zijn overeengekomen, wegens alle „verbindtenissen, hoofdelijk voor het geheel aansprakelijk.

„Art. 10. Met opzigt tot de onderwerpen van burgerlijk en „handelsregt, met betrekking tot welke de *vreemde ooster- „lingen* niet aan de *Europesche* wetgeving zijn onderworpen, „worden bij voortdoring op hen toegepast de voor hen thans „bestaande verordeningen, godsdienstige wetten, instellingen „en gebruiken, voor zoover die niet in strijd zijn met alge- „meen erkende beginselen van billijkheid en regtvaardigheid.”

Weinige ordonnantiën levert het Stb. op, welke in de praktijk zoo gebrekkig en onvoldoende zijn gebleken als de hier besprokene.

Hoe is het mogelijk dat de Raad van Indië, waarin toen o. a. een bekwaam rechtsgeleerde als de heer VISSCHER zitting had, een regeling heeft geschapen, waarvan ook maar een oppervlakkige beschouwing genoeg is om er de gebrek- kigheid van te doorgronden! Het gaat immers niet aan enkele titels van een zoo innig samenhangend geheel als het B. W. toepasselijk te verklaren en andere buiten werking te laten zonder een toestand van schromelijke verwarring en desorga- nisatie in het leven te roepen. Er zijn artikelen in den eenen titel, die steunen op beginselen in andere titels ontwikkeld, zoodat de uitsluiting dezer laatste, gepaard met in de plaats- stelling van andere beginselen, aan eerstgenoemde voor- schriften noodzakelijk allen zin en alle uitvoerbaarheid moeten ontnemen.

Een gedeeltelijke toepasselijkverklaring van het B. W. is alleen mogelijk, wanneer elk rechtsinstituut tot in zijn uiterste consequenties wordt gehandhaafd of verlaten, en dit heeft de wetgever ten eenenmale over het hoofd gezien, toen hij enkele

titels uitzonderde, zonder rekening te houden met de artikelen, welke buiten die titels geplaatst, met deze in het nauwste verband staan.

Spoedig genoeg heeft zich het moeilijke, ja bijna onoplosbare vraagstuk voorgedaan, of de opsomming der titels in het eerste artikel enuntiatief of limitatief is. Met name heeft zich dat vraagstuk geopenbaard in de onzekerheid betreffende de al- of niet toepasselijkheid der afdeeling handelende over de legitieme portie, want zoowel voor een ontkennde als voor een bevestigende beantwoording kunnen zeer krachtige argumenten aangevoerd worden.

In jure constituendo moet ongetwijfeld de legitieme hetzelfde lot deelen als het versterfrecht, want beide hangen ten nauwste met elkaar samen en het is dus niet te verwonderen, dat velen de bepalingen van het B. W. over de legitieme niet voor de vreemde Oosterlingen willen aanvaarden ¹⁾.

De beginselen van het wettelijk erfdeel zijn vanzelf afhankelijk van de regelen der erfopvolging bij versterf. Hetgeen deze inhouden omtrent de rechten van mannelijke en vrouwelijke nakomelingen, van wettige en onwettige bloedverwanten, van zijdliniën, enz., vormt den grondslag voor de rechten, die erfgenen op de onvervreembare deelen der nalatenschap kunnen doen gelden. Immers eerst moet vaststaan welke nabestaanden tot de erfenis geroepen zijn, alvorens te kunnen vaststellen in hoeverre die nabestaanden niet mogen onderfd worden. Een systeem van erfopvolging, waarbij doch-

1) Zie o. a. het opstel van den heer W. de Gelder in R. i. I. 17, bl. 378 vlg.

ters minder aanspraken hebben dan zoons, is lijnrecht in strijd en onvereinigbaar met bepalingen, die aan beide categorieën een gelijke legitieme portie toekennen.

Door dus aan te nemen dat de wetgever, die het versterf-recht der vreemde Oosterlingen aan de heerschappij van het B. W. onttrokken heeft, tegelijkertijd de leer van het wettelijk erfdeel aan die heerschappij onderworpen zou hebben, schrijft men hem een maatregel toe, die in de hoogste mate inconsequent en voor tenuitvoerlegging nagenoeg onvatbaar mag genoemd worden. Welnu een zoodanige daad — zeggen sommigen — mag men van den wetgever niet verwachten en kan dan ook niet als de uiting van zijn wil worden beschouwd.

Nog onlangs is door den Raad van Justitie te Semarang een vonnis in dezen zin geveld, hetwelk steunt op de navolgende overwegingen ¹⁾:

„ Dat immers de voorschriften van het B. W. betreffende
 „ die in dat art. 1 als uitzonderingen genoemde onderwerpen
 „ wel hoofdzakelijk, doch geenszins uitsluitend bevat zijn bin-
 „ nen de daarachter aangehaalde titels, en veelvuldige artikelen
 „ ook in andere boeken en titels zijn verspreid, welke die
 „ onderwerpen betreffen of aanraken en daarmede in het
 „ systeem van het wetboek een onverbreekbaar verband hou-
 „ den, zoodat, wilde men zulke bepalingen dan buiten haar
 „ wettelijk verband, louter omdat zij niet in de aangehaalde
 „ titels voorkomen, wel op de vreemde Oosterlingen toepasselijk
 „ achten, daaruit een schromelijke verwarring zou kunnen

1) W. 1227.

„ ontstaan met het voor deze in stand gehouden nationaal
 „ of godsdienstig recht en zeker niet de wil des wetgevers
 „ uitvoering zou erlangen, in de considerans der bedoelde
 „ verordening uitgedrukt, om de Europeesche wetgeving op
 „ de vreemde Oosterlingen alleen in zoover van toepassing
 „ te verklaren, als zij daarvoor vatbaar is;

„ dat nu de rationeele opvatting der wet, indien deze on-
 „ zeker is, wat immers mag worden aangenomen, waar hare
 „ letterlijke opvolging tot gevolgen moet leiden, welke zoo
 „ blijkbaar met hare strekking in strijd zijn, voorzeker een
 „ dusdanige moet worden geacht, welke aan den bekenden
 „ wil des wetgevers uitvoering geeft en op dien grond in
 „ casu moet worden aangenomen, dat de bedoelde aanhalin-
 „ gen slechts de strekking hebben aan te geven waar hoofd-
 „ zakelijk het daarvoor genoemde onderwerp is behandeld,
 „ maar geenszins om de gestelde uitzonderingen binnen de
 „ grenzen dier boeken en titels te beperken en alzoo dat de
 „ wet van de toepasselijkverklaring op de vreemde Ooster-
 „ lingen die onderwerpen in hun geheel uitzondert met in-
 „ begrip van alles wat daarmee een onverbreekbaar verband
 „ houdt, onverschillig op welke plaatsen van het B. W. zulke
 „ bepalingen betreffende die onderwerpen worden aange-
 „ troffen;

„ dat alsdan ook de in art. 1 onder o gestelde uitzonde-
 „ ringen aangaande het onderwerp der erfopvolging bij ver-
 „ sterf geacht moet worden de bepalingen van het B. W.
 „ omtrent de legitieme portie te omvatten;

„ dat deze toch buiten kijf in zulk een nauw verband tot
 „ het versterfrecht staan, dat zij afgezonderd daarvan geen
 „ redelijke uitvoering kunnen erlangen;

„ dat dan ook een enkele blik op die bepalingen voldoende „ is om de overtuiging te erlangen, dat zij geheel onvereinig- „ baar zijn met een polygaam familierecht als dat der vreemde „ Oosterlingen, en met een erfrecht ab intestato ten deele „ daaruit voortvloeiende en in elk geval op geheel andere „ beginselen en maatschappelijke verhoudingen gegrond als „ die, welke aan de voorschriften van het B. W. ten grond- „ slag liggen.”

De geheele inhoud van het vonnis wordt hier medege- deeld, omdat daarin duidelijk de argumenten zijn opge- nomen, welke tegen een letterlijke interpretatie der ordon- nantie pleiten; en ik dien die argumenten te bestrijden om met eenige vrucht een tegenovergestelde meening op den voorgrond te plaatsen.

Hoe gaarne ik ook het leerstuk der legitieme zou willen opnemen onder de uitzonderingen op de toepasselijkver- klaring, ik acht een beslissing in dien geest niet juist, aangezien de duidelijke woorden der wet haar buiten- sluiten.

Het is een inderdaad vrij gezochte stelling, dat de wet- gever met het citeeren der titels geen ander doel zou gehad hebben dan om aan te geven waar hoofdzakelijk de opge- noemde onderwerpen worden aangetroffen: alsof hij van de rechterlijke macht een zoo gering denkbeeld had, dat hij het noodig vond haar een lesje in het B. W. te geven! Neen, een zoo overbodige aanwijzing kan men van den wetgever niet veronderstellen; hij zal niet zoo naïef geweest zijn om aan den rechter te hebben willen vertellen waar het huwelijk of de vaderlijke macht in het B. W. behandeld worden, en wij moeten dus aannemen, dat de aanhalingen der titels die-

nen tot nadere verklaring van des wetgevers bedoeling, tot juiste aanduiding der uitgezonderde rechtsinstituten, m. a. w. dat zij van limitatieve strekking zijn. Dientengevolge is de derde afdeling van den titel over uiterste willen mede in de toepasselijkverklaring begrepen.

Een blik op de geschiedenis zal deze uitspraak bevestigen.

Reeds vóór de ordonnantie van 1855 was de bevoegdheid der Chineezzen tot testeeren volgens de instructie van het college van boedelmeeesteren slechts toegekend onder de beperkende bepalingen der legitieme portie, terwijl overigens het Chineesche erfrecht steunde op nationale en godsdienstige wetten; wanneer dus de wetgever aan dien toestand een eind had willen maken, zou hij zich zeker duidelijker hebben uitgesproken en niet over den 13^{en} titel hebben gezwegen.

Daarenboven kan ook de geschiedenis der ordonnantie zelve als een bewijs worden aangevoerd tegen de in het vonnis verdedigde wetsuitlegging.

De eerste ontwerpen waren opgesteld door den staatsraad WICHEERS, en daarin was, behoudens éenige voorschriften van het B. W. ten aanzien van de erfstellingen over de hand en den vorm van uiterste willen, het erfrecht niet opgenomen, omdat het verkieslijker scheen dienaangaande afzonderlijke bepalingen te maken, gegrond op Oostersche wetten en gebruiken. Toen vervolgens de advocaat en procureur Mr. F. ALTING MEES werd aangezocht over de ingediende concepten zijn oordeel bloot te leggen, en zijnerzijds een voordracht te doen, kwam hij tot de conclusie, dat wel het versterfrecht buiten beschouwing diende te blijven, maar dat de 13^e titel toepasselijk moest worden verklaard met uit-

zondering van de 3^e afdeeling handelende over de legitieme, welk onderwerp te veel samenhang met de successio ab intestato. Ten slotte is de wetgever van 55 nog verder gegaan dan de heer MEES, door slechts den 12^{en} titel uit te sluiten en dus den geheelen 13^{en} titel op de vreemde Oosterlingen toepasselijk te verklaren, uitgenomen de bepaling van art. 4 der ordonnantie; bij de toelichting werd nog geschreven, dat de bevoegdheid om bij uitersten wil te beschikken als een uitvloeisel van burgerlijk recht ook alleen moest worden toegekend aan hen, die onder de burgerlijke wetgeving leven, — m. a. w. die bevoegdheid moet door het Nederlandsche recht worden beheerscht.

De historische gegevens maken het alzoo op zijn minst genomen twijfelachtig, dat de wetgever zou gewild hebben het leerstuk der legitieme buiten te sluiten; en wanneer men nu bedenkt, dat hij van het beginsel is uitgegaan om de toepasselijkheid van het B. W. tot regel te verheffen en alleen bij hooge noodzakelijkheid daarvan af te wijken, dan is elke uitzondering *strictae juris interpretationis*, en behoren dus dubieuze gevallen aan den regel te worden getoetst.

Het is trouwens niet onwaarschijnlijk, dat het nooit de bedoeling kan geweest zijn aan vreemde Oosterlingen een onbepaalde macht te geven tot beschikking over hun vermogen, omdat het onterven van kinderen zou strijden met de elementaire begrippen van billijkheid en rechtvaardigheid, die de wetgever geëerbiedigd wenschte te zien.

Ik kan de bewering niet tegenspreken, dat er een onmogelijke toestand heerscht, wanneer het leerstuk der legitieme op geheel andere beginselen is gebouwd dan het erfrecht

bij versterf; doch maakte men nu daaruit de gevolgtrekking, dat de wetgever nooit die twee instituten heeft willen scheiden, dan zou men ook aan tal van andere voorschriften rechtskracht moeten ontzeggen, die, hoewel buiten de uitgezonderde gedeelten staande, toch met deze verband houden. Het is de vraag of zodoende niet evenveel rechtsonzekerheid en verwarring wordt gesticht als door mijne opvatting, volgens welke de niet toepasselijk verklaarde deelen door vast afgebakende grenzen zijn bepaald. De twistpunten zouden verplaatst, maar allerminst weggenomen worden. Stelt de hier verdedigde interpretatie den rechter telkens voor de moeielijkheid om artikelen uit het B. W. in overeenstemming te brengen met Oostersche rechtsbeginselen; het stelsel van den Raad van Justitie levert de beoordeeling van hetgeen al of niet tot de uitgezonderde onderwerpen betrekking heeft geheel aan de wisselvallige inzichten der jurisprudentie over, en scheidt dus voor deze evenzeer een bron van moeielijkheden.

De eenige weg, die geleid zou hebben tot een degelijke regeling, ware geweest dat de wetgever alle voorschriften, welke terugslaan op de prijsgegeven rechtsinstellingen hadde geschrapt of gewijzigd, maar in plaats hiervan heeft hij de bezwaren aan zulk een omwerking van het B. W. verbonden van zich afgeschoven, en den rechter de zware taak opgelegd om in een chaos van tegenstrijdigheden den weg te vinden. Het zal nu diens streven moeten zijn om wetsbepalingen, welker letterlijke naleving zou indruischen tegen erkende instituten van Oosterschen oorsprong, zooveel doenlijk met deze overeen te brengen en analogisch toe te passen. Heel wel mogelijk dat dat streven moeielijk uitvoer-

baar blijkt te zijn, doch dan werpe men de schuld niet op den wetsuitlegger, die zich houdt aan het „lex dura sed tamen scripta”, maar op den wetgever, die zoo ondoordacht de lastige knoop heeft doorgehakt.

Over de verdere hierboven aangehaalde artikelen der ordonantie vallen niet zoozeer quaesties te behandelen.

Zij derogeeren grootendeels aan de bepalingen van art. 1.

Vooreerst de regelen omtrent het vermogen der gehuwde vrouw, opgenomen met het doel de schuldeischers te beveiligen tegen bedriegelijke verkorting hunner rechten door de Chineezzen. Men wenschte namelijk zooveel mogelijk te voorkomen, dat Chineezzen zich aan hunne verplichtingen zouden onttrekken door te beweren dat onder hen berustende goederen toebehooren aan hunne vrouw; en daarom legde men deze een niet te lichte bewijslast op om haren eigendom te staven.

Intusschen de bepaling heeft al zeer slecht aan haar doel beantwoord; in plaats van te waken tegen kwade praktijken, heeft zij deze juist in de hand gewerkt. Hoe gemakkelijk toch voor de Chineezzen om de vereischten van voldoende bewijs in acht te nemen, en de crediteuren, die zich op de goederen willen verhalen, af te schepen door zich te beroepen op gefingeerde eigendomsrechten der vrouw!

Het ware wellicht beter geweest in 't geheel niet van deze rechten der vrouw te gewagen, want de Chineesche wetten en gebruiken kennen die hoegenaamd niet, en de echtgenooten zouden er zich dan nooit achter kunnen verschuilen.

Over den staat der gehuwde vrouw laat de wetgever zich

niet uit. In twee vroegere ontwerpen (van de H.H. Alting Mees en Brunsveld van Hulten¹⁾) kwam de bepaling voor dat zij sui juris zou zijn, maar de latere ontwerper der ordonnantie (namelijk de Raad van Indië) schreef daaromtrent niets voor, en de quaestie moet dus door de Oostersche wetten en gebruiken worden uitgemaakt.

Art. 5 is te danken aan de overweging, dat de bewijskracht der handelsboeken van vreemde Oosterlingen niet te streng afhankelijk moest worden gesteld van de vraag of zij aan alle vereischten van den vorm voldeden, want men wenschte daaromtrent veel aan het arbitrium judicis over te laten.

Art. 6 heeft ten doel tegen te gaan de bedriegelijke handelingen van sommige Chineezzen, die onder een verdichten naam (kongsie) zich verbonden en waarvan de associés dan onbekend bleven, zoodat men later moeielijk de werkelijke debiteuren kon terugvinden. Kongsies zijn dus erkend naast vennootschappen van koophandel, en men mag daarom aannemen, dat aan gene hetzelfde denkbeeld ten grondslag ligt als aan deze, namelijk het in gemeenschap brengen van iets door twee of meer personen, met het oogmerk om het daaruit door den handel ontstane voordeel onderling te verdeelen.

Wat nu eindelijk art. 10 betreft, dit bevat nagenoeg dezelfde bepaling als art. 75 al. 3 R. R., doch met deze bijvoeging, dat met opzicht tot de onderwerpen van burgerlijk en handelsrecht, ten aanzien waarvan de vreemde Oosterlingen niet door de Europeesche wetgeving worden beheerscht, op hen

1) Zie het opstel van den heer TRIP in R. i. I. 27, pag. 88 en 89.

ook blijven toegepast de thans bestaande verordeningen. Voornamelijk zal men hierbij hebben te denken aan de reglementen op het college van boedelmeeesteren. Dit college immers oefent behalve de werkzaamheden bedoeld in art. 1 sub n° 2, nog tal van andere functiën uit in verband met het familie- en erfrecht der vreemde Oosterlingen. Wel is het college in 85 bij Stb. 15 opgeheven, maar zijne functiën zijn opgedragen aan de weeskamer.

De handels- en fabrieksmerken zijn geregeld bij Stb. 1885 n°. 109.

DERDE HOOFDSTUK.

Landbezit.

Ten opzichte van het landbezit nemen de vreemde Oosterlingen geen bijzonder standpunt in ¹⁾, maar zijn gelijkgesteld òf met Europeanen, òf met Inlanders, òf zij deelen in de rechten, die gelijkelijk aan alle ingezetenen van Nederlandsch-Indië zijn toegekend. Wel gaan er meer dan eens stemmen op om hen speciaal aan beperkende voorschriften te onderwerpen, ja zijn er zelfs voorstellen in dien geest gedaan, doch de wetgever schijnt de bedenkingen, die tegen het landbezit der vreemde Oosterlingen worden geopperd, niet van genoegzaam gewicht te achten om exceptioneele bepalingen ten hunnen aanzien in het leven te roepen.

De verschillende rechten, die zij op den bodem kunnen hebben, zullen nu kortelijk in de volgende bladzijden worden aangegeven. Wel is waar vloeien de meeste van die rechten reeds voort uit de toepasselijkverklaring van het B. W., maar de agrarische wetgeving heeft hunne uitvoe-

1) Behoudens het vermelde op blz. 74.

ning aan zooveel bijzondere regelen gebonden, dat de behandeling in een afzonderlijk hoofdstuk niet overbodig mag heeten.

Vooreerst het recht van eigendom.

De agrarische wetgever is uitgegaan van het beginsel, dat alle grond, waarop niet door anderen recht van eigendom wordt bewezen, domein van den staat is ¹⁾. Het bewijs kan gelegen zijn in een titel van aankomst, maar zich ook gronden op langdurig voortgezet bezit; immers art. 569 B.W., volgens hetwelk de acquisitieve verjaring van grondeigendom niet mocht worden ingeroepen tegenover den staat, is in 1873 bij Stb. 229 ingetrokken, en dus kunnen vreemde Oosterlingen tegenwoordig door usucapio eigenaar worden van den ager publicus ²⁾. Wel was reeds in 1861 bij Stb. 45 gedreigd, dat onwettig bezeten gronden binnen een jaar zouden worden ontruimd, tenzij de bezitters een titel aanvroegen ³⁾, zoodat bij een letterlijke naleving der ordonnantie nooit eigendomsverkrijging door verjaring mogelijk zou zijn geweest; doch de toepassing was van dien aard, dat nog jaren na de afkondiging meer dan eens van regeeringswege op strenge uitvoering werd aangedrongen ⁴⁾.

Vreemde Oosterlingen hebben evenals ieder ander de bevoegdheid om land, dat in vollen eigendom aan particulie-

1) Stb. 1870 n°. 118, art. 1.

2) Verg. Bijbl. n°. 3919.

3) Men wenschte die gronden te belasten, maar daarvoor moesten de bezitters eerst een zakelijk recht hebben.

4) Zie A. MIJER: De agrarische verordeningen in Nederlandsch-Indië, LXXX op bl. 272 en LXXXII op bl. 275. Uitg. 1885.

ren toebehoort, over te nemen, en in ruime mate is er dan ook gebruik van gemaakt. Uitgestrekte bezittingen in onderscheidene gewesten van Java komen meer en meer in het vermogen van Chineezeezen, en aangezien hun erfrecht de vervreemding van onroerende goederen bemoeielijkt, is er niet veel kans op overgang in Europeesche handen. Ongelukkig genoeg, want er valt nogal wat te zeggen tegen het optreden van Chineezeezen als landheeren. In Indië gekomen uitsluitend om geld te verdienen, over 't algemeen hebzuchtig en meedoogenloos in het aanwenden van middelen ter bereiking van hun doel, gaan hun de belangen van het dienstplichtige volk weinig ter harte. De Chinees meester van den bodem en toegerust met aanzienlijke heerlijke rechten, laat niet na op de voor hem voordeeligste wijze partij te trekken van zijn macht en alle diensten en prestaties te eischen, waartoe zijn ondergeschikten zonder wetsverkrachting kunnen worden genoodzaakt. Hard is de arbeid die gevorderd wordt, en wee den armen dienstman, die de naleving zijner verplichtingen niet tot de laatste penning of korrel rijst vervult, want zonder genade wordt hij tot betaling gedwongen. De toestand der opgezetenē van aan Chineezeezen toebehoorende landerijen is dan ook gewoonlijk verre van rooskleurig.

Wat nu het staatsdomein betreft, als regel mag het niet aan particulieren worden afgestaan, ingevolge de eerste alinea van art. 62 R. R.; aan het daarin voorkomende woord „verkoopen” wordt blijkens Bijbl. n°. 17 door de Regeering de meer ruime beteekenis gehecht van „vervreemden”. De tweede alinea zondert van het verbod echter uit kleine stukken gronds (krachtens art. 8 Stb. 1870

n°. 118 niet grooter dan tien bouws), bestemd tot uitbreiding van steden en dorpen en tot het oprichten van inrichtingen van nijverheid.

Het is dikwijls voorgekomen, dat de toekenning van door Chineezeeu aangevraagde titels van eigendom op bezwaren stuitte, niet zoozeer ontleend aan de persoonlijkheid der verzoekers in het bijzonder, maar aan de gebreken van hunnen landaard in het algemeen, zoodat ambtenaren, die in dergelijke gevallen van advies moesten dienen, enkel op dien grond een afwijzende beschikking aanrieden. Terecht heeft echter het Gouvernement aanleiding gevonden om tegen een zoodanige opvatting te waarschuwen, als zijnde in strijd met de bedoeling des wetgevers ¹⁾. Dezelfde opvatting namelijk had zich ook geopenbaard bij aanvragen ter bekoming van erfpacht en opstal; en nu wees de Regeering op de ministerieele depêche tot toelichting van het agrarisch besluit van 1870 (Stb. 118), waarin het voorschrift wordt verdedigd, krachtens hetwelk ook vreemde Oosterlingen als erfpachters op Java en Madoera worden toegelaten.

In die depêche immers wordt door den Minister de wenschelijkheid ontkend om het landbezit van Chineezeeu geheel te verbieden of in te krimpen, dewijl er in 't algemeen geen reden bestaat om nijvere Oostersche vreemdelingen, die zich goed gedragen, aan zoodanige beperkingen te onderwerpen. De verordeningen op de toelating en vestiging, welke het besproken voorschrift uitdrukkelijk handhaaft, zouden alleszins voldoende zijn om bedoelde personen, waar die

1) Bijbl. n°. 3548.

voor de openbare orde gevaarlijk mochten worden, in toom te houden.

Duidelijk blijkt uit deze verklaring, dat de wetgever bij de verkrijging van landbezit de eene klasse van ingezetenen niet boven de andere heeft willen bevoordeelen, en dus geen stelselmatige uitsluiting van Chineezen op 't oog heeft gehad. Wanneer deze in elk speciaal geval genoegzame waarborgen van soliditeit opleveren, en de verlangde gronden voldoen aan de voorwaarde, dat zij bestemd zijn tot uitbreiding van steden en dorpen of tot het oprichten van inrichtingen van nijverheid (een voorwaarde die blijkens de toelichting der Regeering niet te limitatief moet worden opgevat ¹⁾), dan bestaan er volgens de wetgever geen termen het aanzoek te weigeren.

Intusschen de aangegeven bestemming kan leiden tot het verleenen van verschillende rechten: eigendom, opstal, erfpacht, en nu heeft de Regeering enkele algemeene beginselen vastgesteld, die bij het doen eener keuze tusschen die rechten tot leiddraad moeten strekken ²⁾.

Wat vooreerst de oprichting van inrichtingen van nijverheid betreft, de daarvoor toe te kennen rechten behooien afhankelijk te worden gesteld van den aard der onderneming. Is het te verwachten dat deze een permanente zal zijn, dan bestaat er geen bezwaar den grond te verkoopen; maar in geval van twijfel mag slechts een minder recht dan eigendom worden verkregen, temeer omdat bij later te blijken stabiliteit der zaak altijd nog het hoogere eigendoms-

1) Zie *MLER*, t. a. p., bl. 26.

2) Bijbl. n°. 4010.

recht kan worden gegund. Wordt echter in zoodanig geval van twijfel aangetoond, dat het dadelijk verleen van eigendom alleen reeds voor het tot stand komen der onderneming noodig is (b. v. voor hypotheek), dan zal eveneens tot eigendomsvestiging worden overgegaan.

Wanneer het geldt de uitbreiding van steden en dorpen op plaatsen, waar den vreemden Oosterlingen afzonderlijke wijken zijn aangewezen, mogen hun kleine stukken gronds buiten die wijken worden verkocht voor woonerven, maar onder beding, dat er een huis in Europeeschen trant verrijze, omdat anders het bestaan van bijzondere wijken veel van zijn nut zou verliezen. Mocht de aanvrager echter den grond reeds bewonen en er een niet-Europeesche woning hebben, dan behoeft hij deze niet te herbouwen, maar kan dan ook slechts een minder zakelijk recht verkrijgen, aangezien genoemd beding alleen verbonden is aan het verleen van eigendom. Het is dunkt me niet heel duidelijk waarom het optrekken van Oostersche gebouwen buiten de Oostersche wijken wel aan deze haar nut zou ontnemen, wanneer op het terrein van aanbouw eigendom is toegestaan, en niet als er een minder recht op wordt uitgeoefend.

Wordt een titel aangevraagd ter uitbreiding van plaatsen, waar aan vreemde Oosterlingen geen bepaalde wijken zijn aangewezen, dan acht de Regeering slechts het toekennen van andere rechten dan eigendom gewenscht.

De verkrijging van gronden sluit natuurlijk niet in zich de bevoegdheid om daarop te gaan wonen; hieromtrent blijven van kracht de bepalingen van Stb. 1866 n°. 57, volgens welke het hoofd van plaatselijk bestuur vergunning geeft tot vestiging buiten de voor vreemde Oosterlingen bestemde

wijken op plaatsen waar zoodanige wijken worden aange-
troffen, en het hoofd van gewestelijk bestuur heeft te be-
slissen over de nederzetting op plaatsen, waar bedoelde
wijken niet voorkomen. —

De staatseigendom is veelal aanzienlijk beperkt door de
rechten, die de inheemsche bevolking, hetzij individueel of
communaal, op den bodem uitoefent, en die uitdrukkelijk
door de wet worden gehandhaafd. Al. 5 van art. 62 R. R.
draagt den Gouverneur-Generaal de zorg op, dat geenerlei
afstand van grond inbreuk make op de rechten der Inlan-
ders; en al. 6 laat er op volgen, dat over gronden, door
Inlanders voor eigen gebruik ontgonnen, of als gemeene
weide of uit eenigen anderen hoofde tot de dorpen behoo-
rende, niet mag worden beschikt dan ten algemeenen nutte
op den voet van art. 77, en ten behoeve van de op hoog
gezag ingevoerde cultures volgens de daarop betrekkelijke
verordeningen en tegen behoorlijke schadeloosstelling. Men
kan dus van den staat alleen land bekomen, waarvan zijn
eigendomsrecht onverzwakt is gebleven.

Intusschen spoedig na de invoering der agrarische wet
heeft zich de vraag voorgedaan of het met hare bepalingen
te rijmen was, dat kleine stukken gronds, waaraan inlandsche
rechten kleefden, werden afgestaan, wanneer vrijwillig van
die rechten werd afgezien. Aanvankelijk is de vraag van
regeeringswege ontkennend beantwoord, maar later heeft het
Opperbestuur terecht een andere zienswijze gehuldigd ¹⁾.

Men had tegen een oplossing der quaestie in bevestigenden
zin bezwaar gemaakt met het oog op het verbod om over

1) Bijbl. n°. 3020.

de bewuste gronden te beschikken anders dan bij wege van onteigening of ten behoeve der op hoog gezag ingevoerde cultures; doch uit de parlementaire debatten en gewisselde stukken blijkt, dat met de uitdrukking „beschikken” was bedoeld „ontzetten uit het bezit” (tegen den wil des bezitters), en dat de wetgever wenschte te handhaven de bestaande praktijk omtrent het verlenen van titels op grond, van welks bezit door Inlanders ten behoove van anderen was afgezien. Daarenboven de Inlanders kunnen immers evenals anderen hunne private rechten opgeven (derelinquere), en zoodra dit geschied is, treedt de staat in den vollen eigendom terug en krijgt daarmee de bevoegdheid tot vervreemding. Eindelijk, wanneer het Gouvernement geen gronden mocht overdragen, die door Inlanders bezeten, maar vrijwillig geabandonneerd zijn, dan zou aan art. 62 al. 2 nagenoeg geen toepassing kunnen gegeven worden, want tot uitbreiding van steden en dorpen en tot het oprichten van inrichtingen van nijverheid zal meestal terrein bestemd worden, dat door de bevolking reeds ontgonnen is en uit eenigen hoofde tot de dessa's behoort.

De bepaling van Stb. 1875 n°. 179 omtrent de onbestaanbaarheid van alle overeenkomsten, die rechtstreeks of zijdelings vervreemding van gebruiksrechten door Inlanders aan niet-Inlanders ten doel hebben, levert tegen de hier verdedigde opvatting geen bezwaar. Immers van vervreemding door Inlanders aan niet-Inlanders is geen sprake. Wel is waar komen de grondrechten per slot van rekening in handen van laatstgenoemden, maar deze nemen ze over van den staat, niet van Inlanders. —

De Inlanders hebben ingevolge de voorlaatste alinea van

art. 62 een vorm van eigendom, de zoogenaamde agrarische, die door het koninklijk besluit van 1872 Stb. 117 aan bijzondere regelen is onderworpen, o. a. aan het verbod van vervreemding aan niet-Inlanders. Nu is wel eens betwijfeld of de woorden der agrarische wet wel gedoogen dat verbod als regel aan te nemen, omdat er in genoemde alinea slechts gesproken wordt van „beperking” in de bevoegdheid tot verkoop; doch m. i. weegt de bedenking niet heel zwaar. Immers de uitdrukking „beperken” kan eng en ruim worden opgevat; zoolang de verkoop maar niet absoluut verboden is en slechts eenigermate vergund wordt, kan ze gezegd worden aan beperking onderhevig te zijn. Welnu het genoemde besluit machtigt den Gouverneur-Generaal op den regel uitzonderingen toe te staan voor stukken grond, bestemd en gevorderd voor inrichtingen van nijverheid of landbouw van geen grootere uitgestrektheid dan tien bouws, voor uitbreiding van bestaande samenwoningen van Europeanen of vreemde Oosterlingen, of voor andere gewichtige doeleinden. En nu blijkt ten overvloede uit de discussiën, bij de vaststelling der besproken alinea gevoerd, dat een zoo eng mogelijke interpretatie juist door den wetgever gewild is, want de Minister heeft uitdrukkelijk als bedoeling opgegeven, dat bij de uitvoering der wet in beginsel geen verkoop veroorloofd worde, maar dat de Gouverneur-Generaal moest weten waar en in hoever daarvan behoorde te worden afgeweken ¹⁾).

1) Zie: De koloniale agrarische wet, toegelicht uit de officiële stukken en de discussiën in de beide Kamers der Staten-Generaal, Rotterdam bij Nijgh & van Ditmar, 1870, bl. 56.

Het verbod vindt — blijkens de nota van toelichting tot het K. B. van 16 April 1872, Stb. 117 ¹⁾ — zijn reden van bestaan in de vrees, dat wanneer de inlandsche landbouwende klasse geheel vrij over haren grond kon beschikken, Europeanen of vreemde Oosterlingen al ras zouden trachten zich door aankoop op groote schaal van dien grond meester te maken, en dat de inlandsche landbouwers, uit begeerte naar oogenblikkelijk geldelijk voordeel het belang van een duurzaam grondbezit te gering schattende, zich op onberaden wijs van hun land zouden ontdoen, terwijl zij toch alleen aan de bebouwing daarvan hunne middelen van bestaan weten te ontleenen. De wetgever wilde dus, terwille van den landbouwstand op Java niet gerust omtrent hetgeen gebeuren zou wanneer zij te dezen aanzien geheel aan zich zelf werd overgelaten, de bevoegdheid tot vervreemding van den grond aan niet-Inlanders begrenzen.

De vrees was zeker niet ijdel, want het is een bekende karaktertrek van den Javaan, dat hij vaak uit zucht naar een dadelijk genot de belangen der toekomst geheel over het hoofd ziet. Het aanbod van een flinke som gelds, vooral in omstandigheden, dat hij daaraan groote behoefte heeft, is een verleidelijk lokaas, waartegen hij zich niet licht bestand zal toonen. In 't bijzonder van Chineezee kan men verwachten, dat zoodra de weg naar het grondbezit van den Inlander zal zijn opengesteld, van hun kant geen middelen onbeproefd zullen worden gelaten om zich van de zoo lang ontzegde en begeerde vrucht meester te maken.

't Is waar, de Javaansche landman hecht zich sterk aan

1) Zie MIJER, t. a. p., bl. 92.

zijn sawah, en men mag daarom meenen, dat hij deze niet roekeloos prijs zal geven, maar men vergete niet dat ook op andere wijzen dan door vrijwillige overdracht het grondbezit in handen van Chineezzen kan overgaan. Schrande en naarstig, en (de goeden niet te na gesproken) vrij gewetenloos wanneer het om winstbejag te doen is, laten zij niet na ruimschoots partij te trekken van de gebreken en zwakheden des Inlanders. Zoo is het wel te voorzien, dat de gewoonte om geld te leenen, waartoe deze zich zoo licht laat brengen, aanmerkelijk zal toenemen door de bevoegdheid om bij wanbetaling den verhypothekeerden bodem ook aan niet-Inlanders te verkoopen. De rentevoet mag door deze zekerheid lager worden, maar terwijl thans de geldschieder zich wacht om zijn vorderingen hoog te laten oploopen uit vrees van zich niet op des schuldenaars goederen te kunnen verhalen, zoo zal hij, eenmaal tegen verliezen beveiligd door de kans op voordeelige executie, volgaarne zijn beurs beschikbaar houden, totdat opheffing van het gelegde verband den eigenaar onmogelijk is geworden.

Is werkelijk een zoodanige loop der zaken te duchten, dan mag het geen overbodige maatregel genoemd worden, wanneer van hooger hand de belangen der landbouwende klasse in bescherming worden genomen. De Javaan, die zijn sawah heeft verloren, houdt op een gezeten man te zijn en vervalt geheel in het proletariaat; hiertegen te waken is een gerechtvaardigde daad van staatsbemoeying.

Zoo tegenwoordig nog het aantal vreemde Oosterlingen betrekkelijk gering is, vergeleken bij de ettelijke millioenen inboorlingen, dat aantal zal gewis aanzienlijk toenemen, als in de vrije aankoop van Java's vruchtbaren bodem een

nieuwe bron van rijkdom wordt geopend. Het hemelsche rijk vooral zal meer dan ooit voor zijn overvloed een uitweg vinden in Indië, zoodra zijn zonen hier niet alleen in handel en nijverheid, maar ook in den landbouw kunnen deelen, waarvoor zij, bestand tegen het klimaat, de vereischte eigenschappen hebben. Wel is waar staat de bearbeiding van den grond hun ook thans open door verkrijging van erfpacht, doch de ontginning van woest terrein vereischt meer kennis en werkkapitaal, en kan moeielijk anders dan in het groot geschieden, terwijl de opheffing van het besproken verbod juist de gelegenheid zal schenken om in het klein met reeds bewerkte akkers te beginnen.

Daargelaten nu nog of de vermeerdering van het Chineesche element, allerwege toegerust met eigendomsrechten op het voormalige staatsdomein en dus van grooten invloed op den algemeenen maatschappelijken toestand, niet nadeelig kan worden voor de krachtige handhaving van ons gezag, zoo is het toch wel te verwachten, dat de sterke verspreiding te midden der inlandsche bevolking voor deze niet veel goeds zal opleveren; ten haren koste wordt de vreemde landman verrijkt, van zijn hebzucht en slimheid kunnen talloozen het slachtoffer worden, en zijn veelvuldige gebreken zullen niet nalaten slecht te werken op hen, die gestadig met hem omgaan. De productie moge in waarde en hoeveelheid toenemen, waar zij wordt tot stand gebracht door den nijveren Chinees, doch is het behaalde voordeel niet te duur gekocht, als daarmee hand in hand gaat achteruitgang in den toestand van het inheemsche volk?

Het is hier echter de plaats niet om lang over de economische beteekenis van wetsvoorschriften uit te weiden, want

daartoe is eigen ervaring en praktische kennis van Indische aangelegenheden noodig. Een enkel woord dus over de ratio legis moge voldoende zijn ¹⁾.

Zoo even is vermeld, dat op het verbod van vervreemding uitzonderingen zijn toegestaan in bepaalde gevallen. Nu spreekt het vanzelf, dat wanneer zich zulk een geval voordoet, de vreemde Oosterling niet in de rechten en verplichtingen treedt van den agrarischen eigenaar, maar zijn jus dominii wordt beheerscht door de voor hem geldende regelen. Werd er in art. 19 van het meergenoemd besluit van 1872 (Stb. 117) gesproken van overdracht van het recht des Inlanders, dan zou men zich ter weerspreking van die conclusie kunnen beroepen op het beginsel „nemo plus juris in alium transferre potest quam ipse habet”, aangezien de agrarische eigendom niet zoo onbeperkt is als ons burgerrechterlijk instituut; maar bedoeld artikel gewaagt uitdrukkelijk van vervreemding van den grond, m. a. w. geeft aan niet-Inlanders de bevoegdheid om in sommige gevallen den eigendom van den grond te verkrijgen, en natuurlijk dat zij dien eigendom uitoefenen volgens hun gewone recht. —

In aansluiting met de onvervreemdbaarheid van den agrarischen eigendom wordt in Stb. 1875 n°. 179 bepaald, dat gebruiksrechten op den grond niet vatbaar zijn voor overdracht door Inlanders aan niet-Inlanders. Doch hier is het een absolute regel, die geen uitzonderingen toelaat.

1) Lezenswaardig met het oog op de hierboven besproken quaestie is o. a. het Tijdschr. v. Ned. Indië, 1873, deel I, bl. 292 vlg., en vooral de verhandeling van Mr. S. C. H. NEDERBURGH in hetzelfde tijdschrift, 1878, deel I, bl. 1—77.

De uitgifte van land in erfpacht en opstal door den staat geschiedt onder voorwaarden, waarbij vreemde Oosterlingen in geen exceptioneele positie geplaatst zijn; en zooals boven reeds gezegd is, lag het geenszins in de bedoeling des wetgevers om de verkrijging voor sommige categorieën van ingezetenen moeilijker te maken dan voor andere.

De rechten en verplichtingen van erfpachters en opstallers worden beheerscht door verschillende agrarische verordeningen ¹⁾ en door de voorschriften van het B. W.

Gronden, waarop bijzondere personen rechten hebben, mogen ingevolge Stb. 1870 n°. 118 (art. 9a) en Stb. 1872 n°. 124 (sub 1°) niet in erfpacht of opstal worden afgestaan, tenzij de rechthebbenden hunne aanspraken opgeven. Zulks is geheel in overeenstemming met het beginsel, dat door de Regeering bij de toekenning van eigendom gehuldigd wordt ²⁾.

Behalve nu deze erfpacht, de gewone emphyteusis van het B. W., komt in de Indische wetgeving nog een gelijknamig instituut voor, dat echter van eenigszins anderen aard is en door afwijkende regelen beheerscht wordt, namelijk het recht van de opgezetenen der particuliere landerijen ten Westen der rivier Tjimanoeek.

Omtrent dat recht bestaat twijfel of het wel door vreemde Oosterlingen kan worden uitgeoefend, dewijl velen meenen, dat het reglement op bedoelde landerijen (vervat in Stb. 1836 n°. 19) onder opgezetenen alleen eigenlijk gezegde Inlanders begrijpt.

Ik wil hier nu evenwel niet in den breede de argumen-

1) Men vindt ze in de meeraangehaalde verzameling van MIER.

2) Zie hierboven bl. 55 en 56.

ten bestrijden, waarmee dit gevoelen wordt voorgestaan, eensdeels omdat nog zeer onlangs een bij uitstek bevoegd deskundige aan zoodanige bestrijding een uitvoerige verhandeling heeft gewijd ¹⁾, en daarbij als zijn overtuiging heeft uitgesproken, dat een leerling der hoogeschool niet die kennis van Indische wetgeving en toestanden kan bezitten, welke voor een juiste beoordeeling van het reglement noodig is, — anderdeels wijl een verklaring der uitdrukking „opgezetenen” niet eens vereischt wordt voor een juist begrip van de tegenwoordige rechtsbevoegdheid der vreemde Oosterlingen.

Immers al mag het waar zijn (hetgeen ik nog volstrekt niet wil gelooven) dat het reglement over opgezetenen en inlandsche bevolking handelt als woorden van gelijke beteekenis, en blijkens het verband der verschillende artikelen met laatstgenoemde uitsluitend de inboorlingen op het oog heeft, dan kan een zoo enge opvatting niet meer gelden sedert de Indische Grondwet heeft vastgesteld, dat alle algemeene verordeningen, waarin sprake is van Inlanders, ook toepasselijk zijn op vreemde Oosterlingen. Voor afwijking van dit beginsel eischt art. 109 uitdrukkelijk een daartoe strekkende bepaling, en die komt in de ordonnantie van 1836 niet voor; van een uitzondering op den algemeenen regel is alzoo geen quaestie. Welnu art. 2 spreekt in de eerste zinsnede van inlandsche bevolking, volkomen identiek hiermede in al. 2 van opgezetenen, en art. 3 draagt aan de

1) Mr. J. SIBENIUS TRIP in R. i. I. 46 blz. 1 vlg. contra H. C. PENNINK: Het reglement van 23 Februari 1836 (n°. 19) voor de particuliere landerijen gelegen ten Westen der rivier Tjimanoeck, Groningen 1885.

inlandsche bevolking het erfpachtsrecht op; wanneer dus art. 3 aan erfpachters de bevoegdheid verleent om hun recht te vervreemden, dan is die bevoegdheid wel is waar gegeven aan Inlanders, maar met dezen staan op één lijn de met hen gelijkgestelden.

Inderdaad de bepaling van art. 109 is zoo duidelijk mogelijk: alle algemeene verordeningen, waarin sprake is (niet „zal zijn”) van Inlanders. Voor verordeningen ouder dan het R. R. geldt het voorschrift minstens evenzeer als voor andere, want de ondubbelzinnige redactie laat geen onderscheiding toe. En dat een zoo ruime strekking ook in de bedoeling des wetgevers heeft gelegen blijkt genoegzaam uit de wisseling van stukken tusschen Regeering en Staten-Generaal.

In de memorie van toelichting gevoegd bij het tweede ontwerp werd er op gewezen, dat het voorbehoud omtrent de bepaling van het tegendeel (al. 1) den Gouverneur-Generaal in staat zou stellen om na de afkondiging van het R. R. uitdrukkelijk te verklaren, dat de inlandsche Christenen ten opzichte van belastingen, cultures en dienstbaarheden zouden blijven onderworpen aan dezelfde verplichtingen als de Inlanders, die het Christendom niet belijden. Deze toelichting steunt blijkbaar op de veronderstelling, dat wanneer de landvoogd niet van zijn bevoegdheid gebruik maakte, de Christen-Inlanders door hunne grondwettelijke gelijkstelling met Europeanen zouden onttrokken worden aan op hen rustende verplichtingen ¹⁾; de classificeering der ingezetenen in het R. R. zou dus van invloed zijn op reeds bestaande wetten.

1) In het 2de ontwerp stond nog niet de 4de al. van het tegenwoordige art. 109.

Zoo ook vatte de commissie van rapporteurs het op blijkens haar verslag over het ingediende tweede ontwerp. Zij zag groote moeielijkheden tegemoet ten aanzien van dessa's met een Christelijke bevolking, die tot nog toe in denzelfden maatschappelijken toestand waren als de overige Inlanders, maar waarin de voorgestelde bepaling groote verandering zou brengen. Van de bewoners sprekende wordt gezegd: „Zij zijn Europeanen geworden en kunnen dus niet meer geacht worden regt op de sawa's te bezitten.”

Eindelijk heeft de Regeering, zwichtende voor den drang der bedenkingen, door toevoeging van een nieuwe zinsnede de gevreesde gevolgen afgewend.

Mr. L. W. C. v. d. BERG heeft in zijn praeadvies voor de derde algemeene vergadering der Ned. Ind. juristenvereeniging de meening voorgestaan dat vreemde Oosterlingen het hier bedoelde erfpachtsrecht niet kunnen uitoefenen, omdat ieder slechts die zakelijke rechten kan hebben, welke de voor hem geldende wetgeving erkent, hetgeen in het toepasselijkverklaard B. W. niet het geval is.

In alle bescheidenheid acht ik dit argument weinig afdoende. Immers al is het waar dat de vreemde Oosterlingen geen jura in re kunnen hebben, dan die de wetgever als zoodanig aanmerkt, waar ter wereld staat geschreven dat die rechten alle in het B. W. hooren geregeld te zijn? Het is voldoende dat de wetgever ze toekent, en dit heeft hij gedaan in Stb. 36 (n°. 19) in verband met art. 109 R. R.

Het Hooggerechtshof, dat vroeger de vreemde Oosterlingen niet als erfpachters op de particuliere landerijen erkende, heeft sedert een tegenovergestelde beslissing genomen bij een arrest vermeld in W. 1169, waaraan onder meerdere

ook deze overweging ten grondslag ligt: dat art. 109 R. R. expressis verbis voorschrijft om, als het tegendeel niet bepaald is — wat zich in casu niet voordoet — alle algemeene verordeningen, waarin sprake is van Europeanen en Inlanders, tevens van toepassing te achten op de met hen gelijkgestelden, en dientengevolge ook hetgeen voorkomt in de artt. 2 en 3 van het bewuste reglement.

Deze overweging is waarlijk zoo eenvoudig en logisch, dat ernstige oppositie daartegen zich moeielijk denken laat, en toch heeft zij de „zeer groote bevreemding” opgewekt van den heer C. H. F. Ruzs, die daarom in W. 1182 met kracht tegen haar tevelde trekt.

De schrijver begint zijn betoog met op te merken, dat in art. 109 niet gebruikt wordt het bijvoegelijk naamwoord „inlandsche”, maar het zelfstandig naamwoord „Inlanders”, terwijl de artt. 2 en 3 van het reglement gewagen van „inlandsche bevolking”. Door nu de bepaling betreffende het substantivum ook te doen slaan op het adjectivum zou een Babelsche spraak- en wetsverwarring gesticht worden, want alsdan moeten de voorschriften ten aanzien van inlandsche hoofden eveneens gelden voor Chineesche hoofden, en wordt het kiesrecht van art. 71 R. R. ook toegekend aan Chineesche gemeenten, die in 't geheel niet bestaan en dus niet door den wetgever bedoeld kunnen zijn.

Tot welke ongerijmdheden echter een zoo letterlijke interpretatie zou leiden is licht te begrijpen. Wie heeft b. v. ooit gehoord, dat er onderscheiden moet worden of onze Grondwet noemt de Nederlanders dan wel het Nederlandsche volk?

Schrijver haalt wel art. 71 als bewijs voor zijn stelling aan, maar daarentegen worden in verscheidene andere ge-

vallen, waarin vreemde nationaliteiten niet zooals in dat artikel uit den aard der zaak zijn buitengesloten, Inlanders en inlandsche bevolking volkomen geïdentificeerd. Zoo stelt de vierde zinsnede van art. 109 tegenover elkaar inlandsche Christenen en Inlanders, die het Christendom niet belijden, dus klaarblijkelijk personen, die tot dezelfde categorie behooren. Voorts machtigt art. 75 al. 2 den landvoogd tot toepasselijkverklaring der Europeesche wetgeving op de inlandsche bevolking, en al. 5 verwijst naar deze door te spreken over Inlanders, die niet in het geval van al. 2 verkeerden; uit deze verwijzing blijkt dus dat men in beide zinsneden dezelfde groepen van personen op het oog had, en aangezien nu met laatstgenoemden zijn vereenzelvigd de vreemde Oosterlingen, geldt hetzelfde voor eerstgenoemde evenzeer. Dit lag ook geheel in de bedoeling des ontwerpers, die zich ter verdediging van al. 2 vooral beriep op het groote belang om Chineezèn ten opzichte van handelsaangelegenheden aan de Nederlandsche wetten te onderwerpen.

Andere artikelen (z. a. 69 en 70) kunnen w. i. w. niet de strekking hebben hunne werking tot vreemde Oosterlingen uit te strekken, maar toch valt ook de daargenoemde inlandsche bevolking onder de eerste zinsnede van art. 109, en het niet inacht nemen der gelijkstelling moet dan door den Gouverneur-Generaal worden geboden. Kon dit laatste niet geschieden, dan zou er reden zijn om een eenigszins ruime opvatting der bepaling te vreezen, doch niet nu de laatste alinea de gelegenheid openstelt om elke min gewenschte toepassing tegen te gaan.

De heer Riesz vreest voor spraakverwarring wanneer voorschriften betreffende inlandsche hoofden ook bindend zijn

voor Chineesche hoofden, doch dezelfde verwarring wordt dan toch aangericht zoodra er sprake is van hoofden der Inlanders (z. a. in art. 78 al. 2); en zou men niet in een ware doolhof geraken als bij de onvaste terminologie der Indische wetstaal telkens aan die beide expressies een onderling uiteenlopende zin moest toegekend worden?

Een ander wapen ter bestrijding zoekt schrijver in het beginsel dat geen wet terugwerkende kracht heeft. Alsof aan art. 109 een zoodanige kracht wordt toegeschreven! Wanneer een latere wet een reeds bestaande wijzigt, maar zóó dat de nieuwe rechten en verplichtingen slechts voor de toekomst zullen gelden, dan kan zij toch niet gezegd worden retroactief te werken? Welnu, de vaststelling van het artikel heeft alleen tengevolge gehad, dat na 1855 de vreemde Oosterlingen als erfpachters zijn kunnen optreden.

Verder meent schrijver, dat art. 109 alleen het oog heeft op verordeningen, na de invoering van het R. R. in werking getreden. Art. 31 zegt nl. niet: de algemeene verordeningen zijn of worden door den Gouverneur-Generaal afgekondigd, maar alleen „worden”, en eerstgen. artikel zegt duidelijk, dat het alleen van toepassing is op de algemeene verordeningen, die dus door ZExc. eerst afgekondigd moeten wezen, en daarna zijn zij, zoo het geval er toe leidt, voor Inlanders en Chineezen geldig.

Merkwaardige opvatting van art. 31! Dit toch bepaalt niet, dat algemeene verordeningen zijn dezulke, welke nog (d. i. na 55) door den Gouverneur-Generaal moeten worden afgekondigd, maar het bevat alleen een opdracht tot afkondiging, waarbij natuurlijk enkel aan toekomstige verordeningen kan gedacht zijn, en de reeds ingevoerde dus

buiten bespreking blijven. Daarentegen beveelt art. 109 de toepassing zijner eerste alinea in alle algemeene verordeningen zonder onderscheid van geboorte.

Evenwel de heer RIESZ beweert, dat het reglement van '36 geene algemeene verordening is, aangezien het niet voor gansch Indië is geschreven en bovendien niet meer is dan een speciale behandeling van het huurcontract tusschen landeigenaar en gebruiker van den bodem.

Ging de eerste reden op, dan zou geen enkel product van wetgeving, dat zijn bindende kracht beperkt tot Java of tot een ander deel van Insulinde, algemeen mogen heeten; en dat zulks in strijd zou zijn met het R. R. blijkt luce clarius uit art. 118. Hier wordt gesproken van algemeene verordeningen over het pandelingschap, en vermits nu deze instelling krachtens al. 1 op Java en Madoera is verboden, kunnen die verordeningen slechts bestaan voor de buitenbezittingen.

Van de uitgestrektheid van het gebied, waarover zij heerschappij voert, hangt dus de algemeenheid eener verordening niet af. Het criterium ligt in het feit, dat zij algemeen bindende rechtsregels inhoudt, waaronder ieder zich moet bukken, die met het onderwerp der regeling in betrekking komt te staan; welnu dat criterium is bij het reglement van '36 aanwezig, want het is niet opgesteld voor een of meer bepaald aangewezen landeigendommen of voor een of meer met name genoemde personen, maar voor alle landerijen, die bewesten de Tjimanoeek in particuliere handen zijn of daarin mochten komen, en voor een ieder, die op zulke landerijen zich van heerlijke of erfpachtsrechten wenscht te bedienen.

Het laatste argument eindelijk waarop schrijver zijn veroordeeling van 's Hofs arrest baseert, is gelegen in de opmerking, dat art. 132 R. R. alle wettelijke verordeningen, reglementen en besluiten handhaaft totdat zij door andere zijn vervangen, dus ook Stb. 1836 n°. 19.

De opmerking gaat echter uit van de gedachte, dat alle mogelijke wetten etc. in de termen van dat artikel vallen, en die meening is zeer zeker onjuist¹⁾.

Art. 109 behoort tot die gebods- en verbodsbepalingen, welke niet nader behoeven uitgewerkt te worden om voor praktische werking vatbaar te zijn. Zoo o. a. het voorschrift dat alle vonnissen de gronden moeten vermelden waarop zij rusten (art. 91); het verbod van slavenhandel (art. 116); de waarborging van het brievengeheim (art. 87), e. a. Gesteld nu dat tijdens de invoering van het R. R. de bestaande R. O. het motiveeren van vonnissen aan voorwaarden had gebonden, dat een andere verordening den slavenhandel toeliet, en dat schending van het brievengeheim ook in andere gevallen dan enkel op bevel des rechters was toegestaan; dan zou, volgens schrijver, de afschaffing van dat alles, reeds in de constitutie uitgesproken, geheel aan willekeur moeten worden overgelaten. De grondwetgever, die onvoorwaardelijk geboden of verboden heeft, zou niet eerder de eerbiediging van zijn wil verlangen, dan nadat een lagere macht elk uitgevaardigd bevel nog eens letterlijk heeft herhaald! De Koning of zijn vertegenwoordiger in Indië zou andermaal

1) Verg. de interpretatie van art. 3 add. bep. der Grondwet door Mr. J. T. Buus: De Grondwet, Toelichting en Kritiek, deel II, bl. 809 vlg.

moeten verklaren dat het briefengeheim onschendbaar en de slavenhandel ongeoorloofd is!

Intusschen naast de genoemde gebods- en verbodsbepalingen levert het R. R. meerdere voorschriften op, waarin regeling bij algemeene verordening wordt gevorderd volgens beginselen in die voorschriften ontwikkeld. Tot voorbeelden hiervan kunnen strekken de artikelen over het onderwijs en de bezoldiging van ambtenaren. Wanneer nu de reglementen, die in 1855 deze onderwerpen beheerschten, op andere dan de nieuw aangenomen beginselen mochten zijn gebouwd, dan moest natuurlijk hun bindend gezag opgehouden hebben bij de vaststelling van het R. R., als zijnde hiermede in lijnrechten strijd. Maar aangezien de nieuwe voorschriften slechts door middel van algemeene verordeningen kunnen werken, zou er een toestand van wetteloosheid zijn ingetreden, die zoolang voortduurde totdat de ledige ruimten op het terrein der wetgeving weer waren ingenomen. Welnu, tegen die gevolgen heeft art. 132 willen waken, blijkens de ondubbelzinnige toelichting, die door den Minister PARUD bij het tweede ontwerp gevoegd en door de Staten-Generaal niet bestreden is.

Het R. R. is — zoo heet het daar — „in vele opzichten „een wet van beginselen, inzoverre onderscheidene zijner „bepalingen voor geen dadelijke toepassing vatbaar zijn, „zoolang niet de verordeningen zijn vastgesteld welke die „toepassing moeten regelen. Wilde men nu door en te „gelijk met de invoering van het reglement al die verordeningen doen vervallen, welke thans bestaan omtrent de „onderwerpen die de evenbedoelde bepalingen betreffen, „wetteloosheid zou daarvan het noodwendig gevolg zijn. De

„ uitdrukkelijke onvoorwaardelijke afschaffing derhalve van
 „ alle verordeningen, welke in strijd zijn met dit reglement
 „ zou een gevaarlijke strekking hebben. Voor zooverre die
 „ strijd betreft bepalingen, die voor dadelijke werking vat-
 „ baar zijn, volgt de afschaffing der strijdige verordeningen
 „ vanzelf uit het algemeene regtsbeginsel dat een latere wet
 „ een vroegere afschaft.”

De geschiedenis geeft dus een doorslaand bewijs dat de waarborg van handhaving in art. 132 neergelegd alleen gericht is tegen de grondwettige voorschriften, wier uitvoering niet anders kan geschieden dan door nadere regeling in algemeene verordeningen. En tot die voorschriften behoort de eerste alinea van art. 109 natuurlijk niet, zoodat haar onmiddellijke invloed op het reglement van 36 ook niet met een beroep op de overgangsbepaling kan geloochend worden.

Maar — zal men vragen — laat de redactie wel toe tusschen de reglementen te onderscheiden?

Ik moet bekennen, dat bij een oppervlakkige lezing van art. 132 al. 1 het antwoord licht ontkenkend kan luiden, omdat gesproken wordt van alle verordeningen etc., zoodat er oogenschijnlijk geene mogen worden buitengesloten. Evenwel een zoodanige interpretatie, die geheel indruischt tegen de duidelijk geopenbaarde bedoeling van den steller der wet, mag niet worden aanvaard, wanneer aan de woorden ook een andere uitlegging kan gegeven worden, welke volkomen met die bedoeling overeenstemt. Welnu zulks is hier mogelijk. Immers het slot der bewuste zinsnede maakt den indruk alsof de wetgever van de onderstelling is uitgegaan, dat de daar vermelde reglementen door andere moeten worden vervangen, en dit is alleen het geval met dezulke,

die onderwerpen behelzen, waarvan de regeling volgens nieuwe beginselen is voorgeschreven. Bepalingen daarentegen, die in strijd zijn met een eenvoudig gebod of verbod, dienen òf enkel te vervallen om aan het R. R. uitvoering te geven, terwijl er van vervanging geen sprake is; òf, z. a. de voorschriften van verordeningen op welke art. 109 R. R. van toepassing zou zijn, zij moeten juist blijven bestaan om de toepasselijkheid te ondervinden, en dan kan het ook geen zin hebben om van die voorschriften te zeggen, dat zij tegen art. 109 zullen gehandhaafd worden totdat zij door andere zijn vervangen.

Behalve nu de genoemde zakelijke rechten, en de andere, waarover uitsluitend het B. W. handelt, is bij Stb. 1886 n°. 57 een nieuw jus in re geschapen, n.l. het oogstverband, dat ook door vreemde Oosterlingen mag uitgeoefend worden.

Ten aanzien der verkrijging van gronden in huur van den staat zijn de vreemde Oosterlingen evenals andere personen gebonden aan de voorwaarde van art. 62 al. 3 R. R. (vergelijk Bijbl. n°. 377), dat onder die gronden niet zijn begrepen de zoodanige door Inlanders ontgonnen, òf als gemeene weide òf uit eenigen anderen hoofde tot de dorpen of dessa's behoorende. De nadere regeling wordt aangetroffen in Stb. 1856 n°. 64, aangevuld en gewijzigd bij Stb. 1864 n°. 16 en 1877 n°. 70; verder in Stb. 1857 n°. 13 en 1862 n°. 57 (gewijzigd bij Stb. 1865 n°. 108). —

Verhuur van gronden, aan Inlanders in agrarischen eigendom of in erfelijk individueel bezit toebehoorende, geschiedt

aan niet-Inlanders ingevolge art. 62 al. 8 volgens bijzondere regels, vervat in Stb. 1871 n°. 163 en 1879 n°. 209.

De bevoegdheid hier den vreemden Oosterlingen gegeven om land te huren, hetwelk hun niet in eigendom mag worden overgedragen, strekt eenigszins om de bezwaren weg te nemen, welke uit het verbod van vervreemding voor de ontwikkeling der nijverheid voortvloeien. Men wenschte zooveel mogelijk de bevolkte streken voor het vestigen van ondernemingen open te houden. —

Bij Stb. 1884 n°. 9 (art. 33) is aan vreemde Oosterlingen nadrukkelijk de huur van gronden voor den landbouw in de Vorstenlanden ontzegd.

Ten slotte dient hier nog vermeld, dat vreemde Oosterlingen niet zijn uitgesloten van de contracten op den voet van Stb. 1870 n°. 117 met het Gouvernement gesloten tot het drijven der suikercultuur. Maar krachtens art. 17 van het ontwerp-contract (Stb. 1871 n°. 213, gewijzigd bij Stb. 1872 n°. 24) mogen zij niet optreden als gemachtigden van den ondernemer voor het beheer der zaak.

VIERDE HOOFDSTUK.

Procesrecht.

Niet alleen is den vreemden Oosterlingen in ruime mate het genot hunner eigene wetten en gebruiken verzekerd, maar zelfs zijn de tusschen personen van denzelfden landaard gerezen geschillen, welke volgens die wetten en oude herkomsten ter beslissing staan hunner priesters of hoofden, aan de rechtspraak van deze onderworpen gebleven. Het R. R. art. 78 en de R. O. art. 3 schrijven zulks voor.

De vermelding van priesters slaat blijkens de gewisselde stukken ¹⁾ op Mahomedanen, de vermelding van hoofden meer bepaaldelijk op Chineezen.

Te Batavia, Semarang en Soerabaja zijn met de rechtspraak over laatstgenoemden belast de zoogenaamde Chineesche raden, samengesteld uit de gezamenlijke daar aanwezige Chineesche hoofden of officieren. Elders is de functie opgedragen aan het alléén rechtsprekende Chineesche hoofd.

1) Zie Mr. A. J. IMMINK: De Recht. Org. in N. L., blz. 30.

De hoofden der vreemde Oosterlingen worden door den Gouverneur-Generaal benoemd en van de vereischte instructiën voorzien. Zij behooren tot de rijksten en aanzienlijksten hunner natie, moeten van onbesproken gedrag zijn, geen gebruik maken van opium en niet in staat van faillissement of kennelijk onvermogen verkeerem.

Welke geschillen nu ter beoordeeling staan van priesters en hoofden is een quaestie van competentie, die in geval van twijfel naar bij algemeene verordening vastgestelde regels wordt uitgemaakt door den Gouverneur-Generaal in overeenstemming met den Raad van Indië ¹⁾).

De geschillen zijn aan de beslissing der rechtbanken ten eenenmale onttrokken, want hooger beroep op deze is niet toegelaten. Zulks blijkt duidelijk uit de geschiedenis van art. 3 R. O. ²⁾).

In een vroeger ontwerp kwam in het artikel deze alinea voor:

„Die beslissingen zullen niettemin vatbaar zijn voor hooger
„beroep aan den bevoegden Landraad of eene gelijksoortige
„inlandsche regtbank tot dat einde zamengesteld, behalve
„uit den President, uit het gewoon getal leden, met bijvoe-
„ging van een gelijk getal priesters, wier stemmen bij de
„opmaking der conclusie zullen worden medegerekend.”

Tegen dat voorstel werd sterk verzet aangeteekend, omdat men het hooger beroep wilde laten vervallen. Sedert is dan ook aan dien wensch voldaan.

De priesters en hoofden bezitten niet de macht hunne vonnissen ten uitvoer te leggen; die uitvoering kan, als zij

1) Art. 83 R. R.

2) Zie IMMINK, t. a. p. blz. 28 vlg.

niet vrijwillig geschiedt, niet anders plaats hebben dan langs den gewonen weg van rechten en na executoirverklaring door het hoogste inlandsch rechterlijk college.

Reeds vóór de vaststelling der R. O. reikte de macht der priesters en hoofden niet verder, want krachtens de resolutie van 7 Dec. 1835 (Stb. 58) moesten alle civiele actiën tot uitkeering of betaling, uit hunne uitspraken voortspruitende, gebracht worden voor de gewone rechtbanken om daarop, met inachtneming van die uitspraken en om hare uitvoering te verzekeren, recht te doen. De bemoeiingen der rechtbanken waren dus niet van zuiver uitvoerenden aard, maar een aanvulling van de rechtsbevoegdheid der priesters en hoofden. En datzelfde mag worden aangenomen onder de tegenwoordige R. O., want de 2^e alinea van art. 3 is voorgesteld als niet te zeer afwijkende van hetgeen te dien aanzien in Indië was voorgeschreven, en dit doelt klaarblijkelijk op de vermelde resolutie.

Het is hier de plaats niet de verschillende vraagpunten te behandelen, die aan de rechtsmacht der priesters en hoofden verbonden zijn. Mij is het slechts te doen de quaesties te bespreken, die speciaal de vreemde Oosterlingen betreffen; en de hier bedoelde rechtsmacht bestaat voornamelijk voor de Inlanders. Trouwens in andere proefschriften, de laatste jaren verschenen, is de materie genoegzaam ontwikkeld.

Een geheel bijzondere positie, een exceptioneel forum bezitten de vreemde Oosterlingen alleen bij de rechtspraak, uitgeoefend door de verschillende takken der georganiseerde rechterlijke macht, en daarom zal ik mij daar meer uitvoerig mee bezighouden.

Volgens art. 94 zijn de Landraden de gewone dagelijksche rechters der met Inlanders gelijkgestelde personen, ook wanneer deze door Europeanen of daarmee gelijkgestelden in rechten worden betrokken.

Bij de vaststelling der R. O. is deze bepaling ernstig bestreden ¹⁾. Men meende dat aan de Landraden geen rechtsmacht mocht worden toegekend aan vreemde Oosterlingen, daar het toch niet aanging aan ongeletterde Inlanders, die weinig geneigdheid bezaten tot het verkrijgen van kennis, op vordering veelal van een inlandschen djaksa en op advies van een Mahomedaanschen priester of Chineeschen officier, de rechterlijke uitlegging en beslissing der meest ingewikkelde quaestiën van burgerlijk en handelsrecht toe te vertrouwen, onder voorzitterschap alleen van een Europeeschen ambtenaar, n.l. den resident, in wien in 't algemeen geen rechtskennis kan worden verondersteld. Wel werd door anderen gewezen op de bevoegdheid, aan vreemde Oosterlingen gegeven, om zich vrijwillig te onderwerpen aan het Europeesche burgerlijk en handelsrecht en dus zodoende hunne geschillen te brengen voor de Raden van Justitie; doch men achtte die bevoegdheid van weinig beteekenis, omdat genoemde onderwerping slechts bij notariële akte kon geschieden en daarvan dus moeielijk kon worden gebruik gemaakt bij handels-transactiën.

Toch is het voorschrift behouden op grond van de bezwaren aan de rechtspraak der Raden van Justitie verbonden, zooals de groote afstanden die partijen en getuigen vaak moeten

1) Zie IMMINK t. a. p. blz. 221 vlg.

afleggen, de procedure die langduriger en ingewikkelder is dan bij de Landraden, de grootere kosten waarmee die procedure gepaard gaat, enz.

Als uitvloeisel van art. 94 geeft het volgende artikel sub n°s. 1 en 5 aan, dat alle vorderingen tegen met Inlanders gelijkgestelde personen tot de kennisneming der Landraden behooren. Doch het heeft slechts enkele jaren geduurd dat die bepaling in al haar omvang gold, want toen in 1855 de toepasselijkheid der Europeesche wetgeving tot regel werd verheven, is tevens vastgesteld, dat alle vorderingen op die wetgeving gegrond aan de rechtsmacht der Europeesche rechtbanken zouden worden onderworpen ¹⁾. Aangezien nu de Landraden blijkens hun samenstelling, bevoegdheid en plaatsing in de R. O. inlandsche rechtscolleges zijn, loopen de vorderingen, die ingevolge art. 94 ter hunner competentie staan, natuurlijk alleen over onderwerpen, welke niet in de toepasselijkverklaring der Europeesche wetgeving hebben gedeeld. Ook moeten partijen zich niet vrijwillig aan die wetgeving hebben onderworpen, want alsdan zijn de Residentiegerechten of Raden van Justitie bevoegd.

Nu bepaalt art. 7 R. O. dat, wanneer Oosterlingen, den Mahomedaanschen godsdienst belijdende, of Chineezen, in burgerlijke zaken van welken aard ook, in eersten aanleg als verweerdere zijn betrokken en zij, met opzicht tot de in geschil zijnde zaak, niet rechtens zijn of zich niet vrijwillig hebben onderworpen aan de wettelijke bepalingen voor Europeanen, voor zooveel de Mahomedanen aangaat, een priester van hunnen godsdienst en voor zooveel de Chineezen betreft,

1) Art. 8 der ordonnantie van 1855, Stb. 79.

één of twee hoofden, of bij ontstentenis van deze één of twee daartoe geschikte personen van dien landaard, door het gerecht of bij rechterlijke colleges door den president aan te wijzen, de terechtzittingen zullen bijwonen; en dat het gevoelen van zoodanige adviseurs zal worden ingewonnen, bepaaldelijk ten aanzien van de ter zake betrekkelijke godsdienstige of andere wetten of gebruiken, ten einde daarop bij het doen der uitspraak worde gelet.

Meer dan eens heeft zich de vraag voorgedaan of het gevoelen van den Mahomedaanschen priester ook behoort te worden ingewonnen, wanneer enkel Chineezers als verweerders voor den Landraad terechtstaan; en de beantwoording is afhankelijk van een andere vraag, of namelijk ingevolge art. 92 voor de wettige samenstelling dier rechtbank de tegenwoordigheid van den hoofd-panghoeloe of van den priester, die dezen vervangt, steeds wordt vereischt, dus ook dan wanneer alleen Chineezers gedagvaard zijn.

Houdt men zich aan de letter der wet, dan moet ongetwijfeld beslist worden van ja, want art. 7 is een algemeene bepaling en art. 92 speciaal voor den Landraad geschreven, zoodat de regel „lex specialis derogat generali” hier wel zijn toepassing moet vinden. Doch welk een dwaasheid zou het niet zijn de tegenwoordigheid van den Mahomedaanschen priester te eischen bij de rechtspraak naar de wetten van een geheel anderen godsdienst en daarenboven nog diéns advies omtrent die wetten te vragen!

Men zal dan ook met het hoogste rechterlijk college moeten aannemen ¹⁾, dat de wetgever bij het schrijven van art. 92

1) Zie R. i. I. 28, blz. 42 vlg., en W. 500.

al. 3 alleen op 't oog heeft gehad de samenstelling van den Landraad zooals die in den regel, d. i. voor de eigenlijk gezegde Inlanders (Mahomedanen zijnde), behoort te wezen en dat mitsdien, wanneer enkel Chineezen terechtstaan, de Landraad alleszins wettig is samengesteld, indien één of twee hoofden of bij ontstentenis van dezen, één of twee daartoe geschikte personen van dien landaard, de terechtzitting bijwonen.

Intusschen meermalen heeft de jurisprudentie van een andere zienswijze blijk gegeven, en het is dus wel gewenscht de wet in dit opzicht te verduidelijken.

Alvorens nu af te stappen van de rechtspraak in zaken, die niet naar de Europeesche wetgeving worden berecht, licht ik nog even het forum der vreemde Oosterlingen toe in dergelijke zaken, waarin zij niet als gedaagden, maar als eischers staan, hetzij tegenover Inlanders, hetzij tegenover Europeanen of daarmee gelijkgestelden.

In de eerste plaats tegenover Inlanders. Vorderingen beneden de som of waarde van *f* 20 komen voor het Districtsgerecht, vorderingen vanaf 20 tot en met *f* 50 voor het Regentschapsgerecht. Terwijl het voor personen, die tot de Europeesche bevolking behooren, minder voegzaam is geoordeeld om ze voor de lagere inlandsche rechtbanken te doen optreden, heeft men natuurlijk tegenover vreemde Oosterlingen minder consideratie in acht genomen, maar in deze meer het belang der landzaten geraadpleegd. Vorderingen van meerdere waarde staan ter beslissing van den Landraad.

In de tweede plaats het geval dat Europeanen of daarmee gelijkgestelden worden gedagvaard. Dit geschiedt blijkens

art. 108 1°. voor het Residentiegerecht, wanneer het personeele en tot roerende goederen betrekkelijke vorderingen geldt beneden de f 200, en krachtens art. 124 1°. voor den Raad van Justitie, wanneer de vorderingen dat bedrag te boven gaan.

De overwegingen, waarvan de wetgever is uitgegaan bij het stellen van art. 8 der ordonnantie van '55, zijn de volgende ¹⁾:

Dat de vreemde Oosterling op de meeste, zoo niet op alle buitenbezittingen justiciabel was voor den Europeeschen rechter;

dat, hoezeer vroeger tijdens het bewind der Oost-Indische Compagnie tot 1819 ook binnen de ressorten der drie hoofdsteden van Java: Batavia, Semarang en Soerabaja, een inlandsche rechtspleging had bestaan, men echter altijd de civiele geschillen tusschen Chineezen, Mooren en dergelijke vreemde Oosterlingen onderling van de cognitie van bedoelde rechtbanken had uitgesloten, zoodat die vreemdelingen nimmer voor de inlandsche rechtbanken konden terechtstaan, tenzij een der litiganten een Inlander was;

dat bij de daarstelling van het reglement voor den Inlander van 1819 dat beginsel was bewaard gebleven, zoodat de Landraden in de binnenresidentiën geen kennis konden nemen van geschillen tusschen vreemde Oosterlingen onderling, maar deze wegens alle geschillen, waarin geen Inlanders eischers of gedaagden waren, in het civiele voor geen andere rechtbank konden terechtstaan dan voor de Raden van Justitie,

1) Zie IMMINK, t. a. p., bl. 226.

tot wier ressort zij behoorden, terwijl integendeel, wat het crimineele betrof, zoowel de Chineesche als Indische volken voor de rechtbanken van omgang werden terechtgesteld ;

dat deze onderscheiding was ontleend aan de overtuiging dat de rechtvaardigheid zoowel als een wijze staatkunde medebrachten, den Inlander recht te verschaffen volgens zijne zeden en godsdienstige wetten, en hem niet aan bepalingen te onderwerpen, welke daarmede niet strookten, terwijl het daarentegen staatkundig werd geacht om vreemdelingen, die zich in onze bezittingen kwamen vestigen en hier meest allen in den handel of de nijverheid een bestaan vonden, te onderwerpen aan de wetten van den overheerscher zooveel als mogelijk was ; en

dat mannen, die bevoegd waren daarover een beslissend oordeel te vellen, dan ook de publicatie van 27 Januari 1824 (Stb. n°. 4), krachtens welke in dien rechtstoestand eene wijziging werd tot stand gebracht, waardoor de vreemde Oosterlingen op de drie hoofdplaatsen van Java onttrokken werden aan de rechtsmacht der Raden van Justitie, als een staatkundige dwaling hadden afgekeurd.

Het nieuwe beginsel was inderdaad uitstekend. Jammer maar dat het wettelijk voorschrift, waarin het beginsel is neergelegd, zoo ongelukkig is uitgevallen, dat het meer dan één strijdvraag heeft uitgelokt.

Allereerst is het van belang te weten, wat er verstaan wordt onder de in art. 8 genoemde „toepasselijk verklaarde Europeesche wetgeving”, omdat daarvan afhangt of een vordering al dan niet tot de rechtsmacht der Europeesche rechtbanken behoort. De ordonnantie zelve zal de opheldering geven. Immers aan haar hoofd staat „Bepalingen hou-

dende toepasselijkverklaring van de Europeesche wetgeving op de met de Inlandsche gelijkgestelde bevolking", en nu bepaalt art. 1 welke deelen dier wetgeving toepasselijk zijn: natuurlijk dus dat art. 8, sprekende over de toepasselijk verklaarde Europeesche wetgeving, de in art. 1 genoemde wetten op 't oog heeft. Daarenboven in de considerans van zijn besluit verklaart de wetgever, dat hij gebruik maakt van de bevoegdheid hem verleend in art. 75 al. 2 R. R., en dit artikel bepaalt in de eerste alinea, dat de rechtspraak in burgerlijke en handelszaken, voor zooveel Europeanen betreft, berust op algemeene verordeningen, terwijl al. 2 aan den Gouverneur-Generaal de bevoegdheid geeft de daarvoor vatbare bepalingen dier verordeningen, d. z. de voor de Europeanen uitgevaardigde, des noods gewijzigd toepasselijk te verklaren op de inlandsche bevolking of op een gedeelte daarvan. De in art. 8 der ordonnantie bedoelde Europeesche wetgeving omvat dus de verordeningen, welke oorspronkelijk alleen en uitsluitend voor de Europeanen en de daarmee gelijkgestelden golden, maar later op de vreemde Oosterlingen zijn toepasselijk verklaard ¹⁾.

Intusschen er zijn verscheidene wetten buiten de in de ordonnantie genoemde, die met deze in zulk verband staan, dat meer dan eens twijfel is gerezen, of vorderingen daaruit vooruitspruitende in de competentie der Europeesche rechtbanken zijn begrepen. Art. 8 spreekt van vorderingen gegrond op de Europeesche wetgeving; de grond der actie bepaalt dus de competentie, en nu is het dikwijls moeielijk uit te maken welke de eigenlijke grond der actie is: of deze berust

1) Zie ook een vonnis van het Hooger. in R. i. I. 42, blz. 109 en 110.

in het B. W. dan wel in de wettelijke verordening, die met een onderwerp van het B. W. verband houdt.

Een paar voorbeelden uit de praktijk zullen dit nader ophelderen.

Een Inlander dagvaardde een Arabier voor den Landraad tot ontruiming van een erf, dat hij den Arabier verkocht had, op grond dat het gebruiksrecht, hetwelk hij op dat erf had, krachtens Stb. 1875 (n°. 179) voor vervreemding aan den Arabier onvatbaar was geweest. De Landraad achtte zich bevoegd van de zaak kennis te nemen, maar de Raad van Justitie verklaarde het inlandsch college onbevoegd, en evenzoo deed het Hooggerechtshof¹⁾.

Toch zou ik mij het liefst bij het gevoelen van den Landraad scharen. Immers de „grond” eener actie is het recht tot welks handhaving de rechtsvordering dient²⁾, in casu de onvervreemdbaarheid van het gebruiksrecht. Welnu die grond is vervat in een verordening, welke niet behoort tot de in art. 8 bedoelde Europeesche wetgeving.

Een ander geval.

De Raad van Justitie te Batavia verklaarde zich bij vonnis van 2 Maart 1883 bevoegd tot kennisneming van een vordering gegrond op Stb. 1845 (n°. 15), waarbij burgerrechtelijke verplichtingen zijn opgelegd aan de executeurs van testamenten, voogden, bewindvoerders of administrateurs over de bezittingen en middelen van minderjarige Onchristenen, — en zulks naar aanleiding van de volgende motieven³⁾:

1) Zie Recht en Wet, blz. 146 v.

2) Zie Mr. R. v. BONEVAL FAURE: Het Ned. burg. procesrecht, I, blz. 207.

3) Zie R. i. I. 42, blz. 112.

Dat art. 1233 B. W. in het algemeen zonder eenige beperking de wet als een der hoofdbronnen van de verbintenissen opnoemt, en derhalve onder die uitdrukking niet alleen het B. W. moet worden begrepen, maar ook alle andere wettelijke bepalingen vallen, waaruit burgerrechtelijke verplichtingen geboren worden, in casu de verordening van Stb. 1845; en dat, vermits nu alle verbintenissen, ook die uit de wet geboren, beheerscht worden door de voorschriften, vervat in het 3^e boek van het B. W., en dat gedeelte van de nieuwe wetgeving op de vreemde Oosterlingen is van toepassing verklaard, de Raad van Justitie in deze de bevoegdheid bezit om van de onderwerpelijke vordering, ten opzichte waarvan de thans gedaagden aan de Europeesche rechtsmacht zijn onderworpen, kennis te nemen.

De opvatting is moeielijk te aanvaarden. Immers het feit dat die verbintenissen van executeurs, voogden, enz. ook worden beheerscht door de voorschriften van het B. W. doet hier niets ter zake. De verbintenissen zijn niet opgelegd door het B. W., maar door het straks vermelde Staatsblad; de vordering tot nakoming grondt zich dus niet op de toepasselijk verklaarde Europeesche wetgeving, en is daarom aan de rechtsmacht van den Raad van Justitie onttrokken.

Welke zijn nu de in art. 8 bedoelde Europeesche rechtbanken?

Het Hooggerechtshof en de Raad van Justitie natuurlijk, maar m. i. evengoed het Residentiegerecht.

Het criterium tusschen inlandsche en Europeesche rechtbanken kan in de eerste plaats worden bepaald door den landaard dergenen, die de rechtbank uitmaken; welnu

de rechter in het Residentiegerecht is een Europeaan.

Maar daarenboven kan als criterium dienen de landaard van de justiciabelen. Immers de competentie der rechtbanken van eersten aanleg in Indië wordt geregeld naar de nationaliteit der gedaagden; zijn deze dus Europeanen, dan kan men aan de rechtbank de qualiteit van een Europeesche moeielijk onthouden. Aangezien nu voor den residentierechter alleen kunnen worden geroepen Europeanen of personen, die aan de Europeesche wetgeving zijn onderworpen, blijkt daaruit duidelijk genoeg, dat de wetgever hem wil aangemerkt hebben als een Europeesch rechter.

Wat nu betreft de uitdrukking „regtbanken”, er is dunkt me niet veel bezwaar om daaronder te verstaan alle instellingen met rechtspraak belast, maar al sloot ook de streng grammaticale beteekenis den enkelen rechter uit, dan mag men toch bij de weinig keurige en vrij onvaste terminologie der Indische wetgeving daar niet te veel aan hechten, temeer daar in het Stb. het woord „Europeesche” is gecursiveerd en hierop dus de klemtoon moet vallen. Bovendien reeds de R. O. had den hier bedoelden rechter bestemd voor vreemde Oosterlingen, die aan de Europeesche wetten zijn onderworpen, en had men dus in 55 die bestemming willen te niet doen, dan zou dit wel duidelijker zijn uitgesproken. Trouwens zou men den wetgever geen groote inconsequentie toeschrijven door te meenen dat wel Europeanen voor den resident kunnen worden gedagvaard, maar vreemde Oosterlingen zelfs om de nietigste zaken voor den hoogerem rechter moeten worden geroepen?

Meer dan eens heeft de jurisprudentie aan het Residentiegerecht het Europeesch karakter ontzegd en de posi-

tieve argumenten, waarop zij steunde, waren de volgende ¹⁾:

Vooreerst wordt over de rechtsmacht van den resident gehandeld in het hoofdstuk der R. O. loopende over het inlandsch rechtswezen. Verder wordt de rechtspleging voor den resident aangegeven in den 10^{en} titel van het Reglement op de uitoefening der policie, de burgerlijke rechtspleging en de strafvordering onder de Inlanders en de daarmee gelijkgestelde personen op Java en Madoera; en daarbij worden in art. 239 de bepalingen voor de rechtspleging bij de Landraden, behoudens enkele uitzonderingen, op de procedure voor den resident toepasselijk verklaard. Eindelijk spreken de artikelen 53 en 54 R. O. over Europeesche rechterlijke collegien, zonder dat de wetgever daarbij ook het Residentiegerecht op 't oog heeft kunnen hebben; immers eerstgenoemd artikel handelt over den president, vice-president en het oudste lid, en onderstelt dus rechtbanken bestaande uit meerdere rechters; en art. 54 noemt als Europeesche rechterlijke collegiën alleen op het Hooggerechtshof en de Raden van Justitie.

Het is vreemd dat deze argumentatie geheel alleen is gebouwd op de inrichting en de redactie der wet, zoodat ten eenenmale de gegevens zijn over het hoofd gezien, die in de eerste plaats den aard, de nationaliteit van een rechtbank bepalen, namelijk de landaard der rechters en justiciabelen. Wanneer die gegevens gegronde reden tot twijfel opleverden, zou het verklaarbaar zijn dat men ging zoeken naar de plaats, die het Residentiegerecht in de R. O. inneemt en dat men als uiterste redmiddel zijn toevlucht nam tot de

1) Zie W. 329 en 905.

redactie der wet, welke, niet zeer nauwkeurig zijnde, geen erg vertrouwbaar gids mag genoemd worden. Maar nu integendeel de landaard van den residentierechter en van de aan zijne jurisdictie onderworpen personen allen grond tot twijfel wegnemen, is het bedenkelijk andere argumenten op den voorgrond te stellen, waarvan de zwakheid onmiddellijk in 't oog springt.

Het eerstgenoemde wapen, waarmee de jurisprudentie haar gevoelen heeft verdedigd, is wel het zwakst, want het kan tegen haar zelve gekeerd worden. Immers het opschrift van hoofdstuk II der R. O. noemt, behalve het inlandsch rechtswezen, afzonderlijk de bijzondere rechtsmacht der residenten. Wel verre dus van het Residentiegerecht op te nemen in het inlandsch rechtswezen, scheidt de wetgever het uitdrukkelijk daarvan af.

Het is waar, de rechtspleging is voorgeschreven in het inlandsch reglement, doch alleen voor civiele vorderingen, terwijl de strafprocedure in het wetboek van strafvordering voor Europeanen staat. Maakt men dus uit eerstgenoemde plaatsing op, dat de resident een inlandsche rechter is, dan moet men hem omgekeerd in strafzaken onder de Europeesche rechtbanken rangschikken; en nu is het toch zeer onwaarschijnlijk, dat de wetgever een rechter half Europeesch en half inlandsch heeft willen maken.

Wat in de laatste plaats betreft de argumenten ontleend aan de artt. 53 en 54 R. O., ook deze zijn moeielijk vol te houden. Vooreerst wordt in die artikelen gesproken van rechterlijke „collegien”, en nu laat, dunkt me, de grammaticale beteekenis van dit woord niet toe, dat het ooit zou kunnen slaan op een *unicus judex*; door dus in die arti-

kelen enkel te gewagen van „collegien”, heeft de wetgever alleen een regeling willen maken voor die Europeesche rechtbanken, waar de rechtspraak collegiaal wordt uitgeoefend, namelijk het Hooggerechtshof en den Raad van Justitie, en laat hij den residentierechter buiten bespreking. Intusschen ik wil niet te veel hechten aan de woordenkeus, en liever de aangevoerde argumenten weerleggen door te wijzen op art. 62, maar bepaald wordt dat het Openbaar Ministerie bij de inlandsche rechtbanken en gerechten wordt uitgeoefend door de djaksa's, en blijkens art. 108 berust dat ambt aan het Residentiegerecht bij een Europeesch beambte, daartoe door den resident aan te wijzen. De conclusie alzoo is gewettigd, dat laatstgenoemd gerecht niet behoort tot de inlandsche rechtbanken. Men lette voorts nog op art. 204 R. O., luidende: „De bijzondere voorschriften, betreffende „de deurwaarders bij de inlandsche regterlijke autoriteiten, „mitsgaders bij de residenten of andere hoogste gezaghebbers „alleen regtdoende, worden afzonderlijk vastgesteld.”

Het Hooggerechtshof heeft den 25sten Maart 1880 ¹⁾ een vonnis geveld, waarbij aan art. 8 der ordonnantie van 1855 een zoodanige beteekenis wordt gegeven, dat de hier besproken quaestie omtrent den landaard van het Residentiegerecht alle waarde verliest.

Uitgaande van het feit, dat bij de bedoelde ordonnantie een groot deel der Europeesche wetgeving toepasselijk is verklaard op de vreemde Oosterlingen, en als gevolg daarvan bij art. 8 is bepaald, dat die personen in burgerlijke

1) Zie R. i. L. 34 blz. 96.

en handelszaken onderworpen zijn aan de rechtsmacht der Europeesche rechtbanken, voor zooveel de vorderingen gegrond zijn op de toepasselijk verklaarde wetgeving, — komt het Hof tot de overtuiging, dat des wetgevers bedoeling is geweest voor beide categorieën van ingezetenen (Europeanen en vreemde Oosterlingen) een toestand van gelijkheid te scheppen voor zooveel die deelen der wetgeving betreft, welke op beide toepasselijk zijn, en dat dus met de uitdrukking „Europesche rechtbanken” in art. 8 niet anders bedoeld is dan rechtbanken, die over Europeanen rechtspreken, zoodat de zin van het artikel met andere woorden is deze, dat de vreemde Oosterlingen ten opzichte van rechtsvorderingen, gegrond op de op hen toepasselijk verklaarde Europeesche wetgeving, onderworpen zijn aan de rechtsmacht van dezelfde rechtbanken, die, wanneer het Europea-betrof, van die vorderingen zouden moeten kennis nemen.

Nagenoeg van gelijke strekking is een andere uitspraak van de jurisprudentie, volgens welke art. 8 der ordonnantie van 1855 ten doel zou hebben de vreemde Oosterlingen op burgerrechterlijk gebied met Europeanen gelijk te stellen ¹⁾, zoodat een geschil tusschen twee vreemde Oosterlingen, wanneer het de toepasselijk verklaarde Europeesche wetgeving geldt, gelijk staat aan een vordering van een Europeaan tegen een anderen Europeaan, en dus gebracht moet worden voor den Raad van Justitie.

Zooals gezegd is, verliest, met deze opvatting van art. 8, de quaestie omtrent den residentierechter alle belang. Immers de vraag is dan niet: Moet deze of gene rechtbank in het

1) Zie W. 842.

algemeen gerangschikt worden onder de Europeesche rechtbanken? Maar de vraag wordt deze: Voor welken rechter zou de ingestelde vordering gebracht moeten worden, indien zij ware gericht tegen een Europeaan?

Welnu ik geloof niet dat men zich op dit standpunt mag plaatsen. Bestond er vóór 1855 in het Indisch rechtswezen nog geen onderscheiding tusschen Europeesche en inlandsche rechtbanken, dan zou een zoo vrije verklaring van het besproken voorschrift kunnen opgaan, maar integendeel werd een zoodanige verdeeling reeds lang in de R. O. aangetroffen, en volgens haar is een rechtbank òf inlandsch òf Europeesch. Men mag twijfelen over de kenmerken, waaraan de nationaliteit is vastgeknoopt, dit is zeker dat de Indische wetgeving sommige rechtbanken tot de eene, andere tot de tweede categorie brengt. En nu is het toch wel waarschijnlijk dat toen in 1855 de wetgever weer een voorschrift voor de Europeesche rechtbanken maakte, hij aan geen andere gedacht zal hebben dan aan die, welke reeds sinds 1848 onder die benaming waren begrepen. Zijn bedoeling met de opdracht aan de Europeesche rechtbanken is stellig geweest: een tegenstelling te maken met den tot nog toe geldenden regel, dat de vreemde Oosterlingen terechtstaan voor het inlandsche college, den Landraad. Aan de uitdrukking „Europeesche rechtbanken” in art. 8 der ordonnantie komt dus een absolute, geen relatieve beteekenis toe.

Al is nu ook m. i. niet twijfelachtig welke rechtbanken de wetgever van 1855 op het oog heeft, dan is daarmee het forum der vreemde Oosterlingen in zake de Europeesche wetgeving nog volstrekt niet vastgesteld.

Waar het vorderingen geldt boven de som of de waarde van f 200 worden zij natuurlijk voor den Raad van Justitie gebracht. Immers voor dezulke bestaat alleen de bepaling van art. 124 R. O., blijkens hetwelk genoemd college oordeelt over alle burgerlijke zaken, waarin partijen, voor zooveel zij Inlanders of daarmede gelijkgestelde personen zijn, krachtens wettelijke voorschriften of ten gevolge van vrijwillige overeenkomst, aan de Europeesche wettelijke bepalingen zijn onderworpen; terwijl art. 9 O. het geval behandelt dat alleen de gedaagden, zoo deze Oosterlingen zijn, onder de Europeesche wetgeving leven.

De competentie wordt eerst quaestieus ten opzichte van vorderingen beneden het vermelde bedrag, omdat de voorschriften, die daaromtrent voor den residentierechter zijn gemaakt, in verband met art. 8 der besproken ordonnantie, niet geheel duidelijk zijn.

Art. 108 R. O. brengt voor het Residentiegerecht alle personeele en tot roerende goederen betrekkelijke vorderingen ¹⁾ die door Inlanders of daarmee gelijkgestelden zijn ingesteld tegen Europeanen of met deze gelijkstaande personen; gelijk mede wanneer partijen, voor zooveel zij Inlanders of daarmee gelijkgestelden zijn, wettelijk of vrijwillig zijn onderworpen aan de Europeesche wetgeving.

In de eerste plaats dus zijn in dit artikel de acties geregeld, waarbij vreemde Oosterlingen als eischers tegenover Europeanen staan, zonder onderscheid te maken of eerst-

1) Welke vorderingen hier bedoeld zijn heeft het Hoogg. verklaard bij arr. te vinden in W. 593 en R. i. I. 24 blz. 35 vlg. Een ander gevoelen verdedigd door Mr. IMMINK, t. a. p., blz. 262 en 263.

genoemden al dan niet aan de Europeesche wetgeving zijn onderworpen. Niettemin heeft het Hooggerechtshof eenmaal aanleiding gevonden ¹⁾ de residenten voor zoodanige acties onbevoegd te verklaren, wanneer het geldt de toepasselijk verklaarde Europeesche wetgeving, en zulks op grond van de bewering, dat de residenten volgens art. 108 n°. 1 in verband met art. 9 O. in eersten aanleg oordeelen over alle personeele en tot roerende goederen betrekkelijke rechtsvorderingen, de som of waarde van *f* 200 niet te boven gaande, wanneer zij worden ingesteld:

1°. door Inlanders tegen Europeanen of daarmee gelijkgestelde personen;

2°. door met Inlanders gelijkgestelden tegen Europeanen of met dezen gelijkstaande personen:

3°. door Inlanders of daarmee gelijkgestelde personen, welke krachtens wettelijke voorschriften of tengevolge van vrijwillige overeenkomsten aan de Europeesche wettelijke bepalingen zijn onderworpen, tegen Inlanders of daarmee gelijkgestelde mede op eene dier wijzen aan de Europeesche bepalingen onderworpen personen; en

4°. door wie ook tegen Inlanders en daarmede gelijkgestelde personen, welke krachtens wettelijke bepalingen aan de Europeesche wetgeving zijn onderworpen;

zoodat hieronder dus niet voorkomt het geval, wanneer een met een Inlander gelijkgesteld persoon, die krachtens wettelijke voorschriften aan de Europeesche wetgeving is onderworpen, een vordering beneden het bedrag van *f* 200 instelt tegen een Europeaan, en dat dus ingevolge de alge-

1) Zie R. i. I. 17 blz. 424 en 425.

meene bepaling van art. 124 de Raad van Justitie de in casu bevoegde rechtbank is.

Ik kan mij met dit gevoelen niet vereenigen om de volgende redenen.

Vooreerst maakt de eerste zinsnede van art. 108 n°. 1 geen onderscheid tusschen het geval dat vreemde Oosterlingen wèl en het geval dat zij niet aan de Europeesche wetgeving zijn onderworpen, maar handelt in 't algemeen over vorderingen van met Inlanders gelijkgestelden tegen Europeanen.

Verder blijkt uit de geschiedenis dier zinsnede ¹⁾, dat de wetgever er mee ten doel had de Inlanders en daarmee gelijkgestelden in het binnenland van Java en Madoera in staat te stellen zich zonder veel moeite en kosten recht te verschaffen in zaken van geringere waarde; welnu deze reden geldt toch onverschillig of op hen de Europeesche wetgeving van toepassing is verklaard.

Eindelijk de omstandigheid, dat art. 108 n°. 1 in de eerste zinsnede spreekt van met Inlanders gelijkgestelden zonder meer, en in de tweede van dezelfde personen, wanneer zij aan de Europeesche wetgeving zijn onderworpen, zoodat het vermoeden voor de hand ligt als zouden vreemde Oosterlingen om een eisch tegen Europeanen voor den resident te kunnen brengen niet in het geval van onderwerping mogen verkeereren, — die omstandigheid wordt genoegzaam verklaard uit het feit, dat de tweede zinsnede later in de wet is opgenomen dan de eerste ²⁾, en een wettelijke bepaling, die stuksgewijze is tot stand gebracht, draagt zelden een nauwkeurige redactie.

1) Zie IMMINK, t. a. p., blz. 255.

2) Zie IMMINK, t. a. p., blz. 261 en 262.

Het Hof heeft blijkbaar de tweede zinsnede gelezen alsof beide partijen Inlanders of daarmee gelijkgestelden moeten zijn, en die lezing laat zich toch niet wel met de woorden rijmen. Er staat niet: wanneer partijen, Inlanders of daarmee gelijkgestelden zijnde, aan de Europeesche wetten zijn onderworpen, doch er wordt gesproken over partijen voor zoover zij Inlanders of gelijkstaande personen zijn; zoodat de resident competent mag heeten niet alleen wanneer beide partijen, maar ook als òf de eischers òf de gedaagden de genoemde qualiteiten hebben. Immers ook in de twee laatste gevallen kan men zeggen, dat, voorzoover de partijen Inlanders of vreemde Oosterlingen zijn, op deze de Europeesche wetgeving is van toepassing verklaard.

Ging de meening van het Hof op, dan zou nergens (noch in de artt. 108 en 124, noch in 9 O.), voorzien zijn in het geval dat Europeanen een eisch instellen tegen Oosterlingen, die onder de Europeesche wetten leven.

Meer dan eens is het gevoelen voorgestaan dat „partijen” in de besproken zinsnede de enge beteekenis heeft van „gedaagden”, doch een zoo vrije vertolking van het woord durf ik niet aanvaarden, want „partijen” slaat evenzeer op eischers als op verweerders. Wel is waar geldt in de heele R. O. het beginsel om de competentie te regelen naar de gedaagden, zoodat de wetgever wel voornamelijk op dezen het oog zal gehad hebben, doch het bestaan van een beginsel mag den wetsuitlegger niet leiden tot verdraaiing van de woorden der wet.

De redactie van het Indisch Weekbl. v. h. Recht ¹⁾ aanvaardt de enge beteekenis, omdat zij art. 9 O. beschouwt

1) Zie de noot op de verhandeling in n°. 963.

niet als een uitbreiding, maar als een noodzakelijk geachte nadere verklaring van art. 108 n°. 1. Het komt mij echter bedenkelijk voor aan een wettelijk voorschrift een interpretatieve strekking toe te kennen, wanneer de wetgever niet duidelijk verklaart een zoodanige strekking te hebben gewild, want interpretatieve wetten zijn groote zeldzaamheden. Het eenige doel, dat hij op gaf met art. 9 te beoogen ¹⁾, was handhaving van het beginsel om den eischer zijn wederpartij voor den Europeeschen rechter te doen dagen, als die wederpartij aan de Europeesche wetgeving onderworpen is. En waarom achtte nu de wetgever naast art. 108 n°. 1 nog de bepaling van art. 9 O. noodzakelijk? Mij dunkt de meest voor de hand liggende verklaring is deze, dat eerstgenoemd artikel, alleen sprekende over partijen, die, voor zooveel zij Inlanders of daarmee gelijkgestelden zijn, aan de Europeesche wetgeving zijn onderworpen, niet in het geval voorziet, dat, beide partijen Oosterlingen zijnde, alleen de gedaagden aan de Europeesche wetgeving onderworpen zijn; m. a. w. de reden van art. 9 O. is deze, dat „partijen” in art. 108 n°. 1 zoowel eischers als gedaagden omvat.

Intusschen hetzij de engere of de uitgebreidere beteekenis moet worden aangenomen, de tweede zinsnede van het besproken nummer, letterlijk opgevat, maakt den resident ook competent, als omgekeerd een vordering van niet meer dan f 200 wordt gericht door een Europeaan tegen een vreemden Oosterling. Immers met de engere beteekenis staat er: wanneer gedaagden, voor zooveel zij Inlanders etc.; en geeft men aan „partijen” de ruimere beteekenis, dan valt ook

1) Zie *IMMINK*, t. a. p., blz. 528.

het hier bedoelde geval er onder, want voor zooveel die partijen met Inlanders gelijkgestelde personen zijn, in casu de gedaagden, zijn zij aan de Europeesche wetgeving onderworpen. Vreemd genoeg heeft echter de jurisprudentie, voor zoover ik weet onbetwist, als regel gehuldigd, dat de hier bedoelde vorderingen gebracht worden voor den Raad van Justitie. Heel wel mogelijk, dat het nooit de bedoeling van den wetgever is geweest de Europeanen als eischers voor den resident te doen optreden, maar zijn eigen woorden staan zulks toch wel degelijk toe. Het is daarenboven inconsequent en onrechtvaardig tegenover de Europeanen, dat de eenvoudige en weinig kostbare procedure voor het Residentiegerecht bij vorderingen van geringe waarde niet aan hen, doch enkel aan de Oosterlingen gegund is.

Wat nu eindelijk betreft personeele en tot roerend goed betrekkelijke acties, waarbij vreemde Oosterlingen worden aangesproken door Inlanders of daarmee gelijkgestelden, en die de waarde van f 200 niet te boven gaan, op grond van al het bovenstaande hooren zij m. i. ongetwijfeld tot de competentie van den resident, onverschillig of laatstgenoemde personen al dan niet vrijwillig of wettelijk aan de Europeesche wetgeving onderworpen zijn.

Ik acht het noodig hier volledigheidshalve nog de vraag aan te roeren, die indertijd weleens tot verschil van gevoelens heeft aanleiding gegeven, maar sinds lang waarschijnlijk wel eenstemmig zal worden beantwoord, of namelijk bij de

rechtspleging voor de Raden van Justitie de modus procedendi volgens B. R. of volgens het inlandsch reglement moet gevolgd worden.

Zij, die in laatstgenoemden zin beslissen, ontleenen den grond daarvoor aan art. 10 der ordonnantie van 55, waar gezegd wordt, dat alle verordeningen van kracht blijven omtrent de onderwerpen van burgerlijk en handelsrecht, ten opzichte waarvan de Europeesche wetgeving niet van toepassing is verklaard op de vreemde Oosterlingen; en daar nu onder burgerlijk en handelsrecht niet alleen begrepen zijn de onderwerpen, in het B. W. en in het W. v. K. voorkomende, maar ook de wijze van dat recht uit te oefenen, en vermits B. R. niet van toepassing is verklaard, zoo beweert men, dat onder de uitdrukking „verordeningen” in art. 10 ook valt het inlandsch reglement, dat te voren reeds voor de rechtspleging van vreemde Oosterlingen gegolden had. Verder wijst men nog op het feit, dat uitdrukkelijk slechts een enkele titel van B. R. van toepassing is verklaard, en dus stilzwijgend niet het overige gedeelte.

Wat het eerste argument betreft, ik betwijfel of het wel de bedoeling des wetgevers is geweest aan de woorden „burgerlijk en handelsrecht” in art. 10 die ruime beteekenis te geven, want de toepasselijk verklaarde wetgeving omvat in het algemeen slechts materieel recht, en over toepasselijkverklaring van formeel recht wordt in het geheel niet gesproken, zoodat de wetgever bij art. 10 wel meer speciaal aan het materiëel recht zal gedacht hebben. In allen geval gaat het niet aan zoo maar een beteekenis aan zekere woorden te hechten, wanneer een andere beteekenis minstens evenzeer reden van bestaan heeft.

Dat een enkele titel van B. R., namelijk over den staat van kennelijk onvermogen, is toepasselijk verklaard, doet niets ter zake, vermits die titel eigenlijk materieel burgerlijk recht regelt, en het noemen daarvan dus niets praejudicieert op 's wetgevers bedoeling omtrent de wijze van rechtspleging.

De hier bestreden meening is dan ook onmogelijk vol te houden. Wanneer aan zekere rechtbanken rechtsmacht wordt opgedragen, moet men aannemen, dat die rechtsmacht ook dient te worden uitgeoefend volgens de regelen, die daarvoor zijn gemaakt, tenzij uitdrukkelijk een andere wijze van rechtspleging is voorgeschreven. Welnu van afwijking der gewone regelen van procedure wordt in de ordonnantie volstrekt niet gerept.

In de residenties Soerakarta en Djokjokarta is het forum der vreemde Oosterlingen verschillend van dat in de overige gewesten, omdat daar geen Landraden of Residentiegerechten zijn, maar in elk van beide een Residentieraad bestaat volgens de resolutie van 11 Juni 1831 ¹⁾.

Of die raad moet beschouwd worden als een Europeesche dan wel inlandsche rechtbank is moeielijk uit te maken. Voor een opvatting in eerstgenoemden zin pleit de omstandigheid, dat het college is samengesteld uit Europeanen, en dat Europeanen in geschillen tot een bedrag van *f* 500 jus-

1) Opgenomen in Stb. 1876 n°. 140.

ticiabel zijn. Daarentegen draagt het college in andere opzichten weer een inlandsch karakter, namelijk omdat in *b* n°. 4 wordt bepaald, dat de rechtbank dezelfde rechtsmacht zal uitoefenen als de Landraden en Omgaande Gerechten, en bovendien omdat behalve Europeanen ook Oosterlingen justiciabel zijn. De Residentieraad is o. a. bevoegd in alle civiele zaken, waarin Chineezen of andere vreemde natiën gedaagden zijn.

Hoe nu omtrent het forum te beslissen na het in werking treden der ordonnantie van 1855?

Hoogstwaarschijnlijk zal de wetgever bij het schrijven van art. 8 wel de gewone rechtbanken op het oog gehad hebben, en niet hebben gedacht aan de bijzondere rechterlijke inrichting in de Vorstenlanden. Aangezien er nu m. i. evenveel reden bestaat den Residentieraad aan te merken onder de inlandsche als onder de Europeesche rechtscolleges, zou ik het liefst willen beslissen in dezen geest, dat de competentie van dien raad sedert 1855 dezelfde is gebleven als vóór dien tijd.

Een afwijkend gevoelen heeft het Hooggerechtshof en de Raad van Justitie te Semarang geopenbaard (zie R. i. I. 34 en W. 1234) met het oog op de overweging, hierboven besproken, dat art. 8 de strekking zou hebben het forum der vreemde Oosterlingen aan dat der Europeanen geheel gelijk te stellen.

Sedert de ordonnantie van 1855 is nog een toepasselijk-verklaring van Europeesche wetsbepalingen afgekondigd, namelijk bij Stb. 1874 n°. 94 zijn de Inlanders en daarmee gelijkgestelde personen aan de nagenoeg onveranderde voorschriften van B. R. omtrent den lijfswang onderworpen.

B E S L U I T.

Sinds lange jaren wordt er aan verandering van de wetgeving voor Chineezzen gedacht, want reeds in Januari 1865 is een commissie benoemd met de opdracht om een in te voeren hervorming voor te bereiden. Nog in het jaar harer aanstelling was de commissie met een ontwerp gereed, dat echter weinig voldoende scheen te zijn, zoodat twee jaar later een ander voorstel werd aangeboden, hetwelk zich niet enkel bepaalde tot ampliatio der ordonnantie van 1855, maar een geheel nieuwe regeling bevatte. Deze werd sedert nog herhaaldelijk gewijzigd.

Beide concepten vindt men aangehaald en breedvoerig gecritiseerd in de afleveringen 3, 4 en 5 van het rechtsgeleerd maandschrift „Recht en Wet”.

Het is hier de plaats niet en het zou me te ver voeren om de aangekondigde schepping van den Indischen wetgever aan een nadere beschouwing te onderwerpen. Dit proefschrift behandelt — zooals de titel aangeeft — slechts den rechtstoestand, dus het jus constitutum, maar heeft geenszins ten doel om een oordeel te vellen over het jus constituen-

dum. Trouwens voor dit laatste is noodig een zekere bekendheid met de behoeften en toestanden in Indië, en komt men dus met het enkel verdedigen van rechtsstellingen niet ver. Ik wil mij daarom streng aan de aangeduide grenzen houden, en het bij de bespreking van de juridische waarde der tegenwoordige organisatie laten.

Intusschen kan ik niet nalaten te eindigen met den wensch, dat de legislatieve arbeid, die reeds zoolang op voleindiging wacht, eindelijk met een gunstigen uitslag bekroond moge worden. De vreemde Oosterlingen nemen een zoo gewichtig aandeel in het maatschappelijk verkeer, dat het waarlijk van onmiskienbaar belang is om de uitoefening hunner private rechten en verplichtingen aan geen te groote onzekerheid bloot te stellen.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

Chineezen, Arabieren en Mooren, die het Christendom belijden, behooren in Ned.-Indië tot de met Inlanders gelijkgestelden.

II.

De uitzonderingen op de toepasselijkheid van het Ind. B. W. ten aanzien van vreemde Oosterlingen zijn streng beperkt tot de titels aangehaald in art. 1 Ind. Stb. 1855 n°. 79.

III.

Vreemde Oosterlingen zijn niet uitgesloten van het erfpachtsrecht der opgezetenen op de particuliere landerijen ten Westen der rivier Tjimanoeck.

IV.

Wanneer vorderingen, gegrond op de in art. 8 Ind. Stb. 1855 n°. 79 bedoelde Europeesche wetgeving, en van den aard en het bedrag omschreven in art. 108 n°. 1 Ind. R. O., worden ingesteld door Inlanders of met hen gelijkgestellten of Europeanen tegen vreemde Oosterlingen, of door laatstgenoemden tegen Europeanen, is op Java en Madoera het Residentiegerecht de competente rechter.

V.

Een besluit, waarbij van regeeringswege aan officieren wordt verboden om over krijgskundige onderwerpen te schrijven, is in strijd met de in art. 8 G. toegekende drukpersvrijheid.

VI.

Het z.g. verwerpen van begrootingen om redenen daarbuiten gelegen is niet ongrondwettig.

VII.

De uitdrukking „wettelijk voorschrift” in art. 184 W. v. S. slaat ook op artikelen eener gemeentelijke politieverordering.

VIII.

Het plegen van mishandeling na veroordeeling wegens mishandeling onder de verzwarende omstandigheden van art. 304 W. v. S. kan aanleiding geven tot strafverhooging op grond van recidieve.

IX.

Art. 424 W. v. S. is ook van toepassing als door de gepleegde baldadigheid gevaar of nadeel is teweeggebracht.

X.

Een strafvonnis behoeft niet in te houden den tekst der artikelen, waarop de beslissing is gebaseerd.

XI.

Wanneer na het sluiten van een verkoop van onroerend goed de verkooper weigert mede te werken tot het opmaken der akte, kan de koper niet den eigendom van het goed verkrijgen.

XII.

Het voorrecht van den herbergier (art. 1185 n°. 6 j^o. art. 1193 B. W.) rust alleen op goederen, die in het vermogen van den reiziger zijn.

XIII.

De eisch tot ontbinding eener wederkeeringsovereenkomst op grond van niet-tijdige nakoming behoeft niet voorafgegaan te zijn van een inmorastelling.

XIV.

Schadevergoeding op grond van art. 1402 B. W. is alleen verschuldigd als er een rechtsplicht tot handelen bestaat.

XV.

Om ingevolge art. 1935 B. W. en art. 1 W. v. K. getuigenbewijs te kunnen inroepen onafhankelijk van den aard en het bedrag van het onderwerp, is het noodig dat de te bewijzen handeling aan den kant des verweerders daad van koophandel is.

XVI.

Een commissionair mag door onderhandschen koop geen zaken verkrijgen, met welker verkoop hij belast is.

XVII.

Het recht om ontbinding eener wederkeerige overeenkomst te eischen, wanneer de wederpartij niet aan hare verplichtingen voldoet, vervalt niet door het vonnis, waarbij die partij in staat van faillissement is verklaard.

XVIII.

Het forum van art. 126 (n) B. R. is niet toepasselijk op vorderingen, ingesteld door de curators tegen schuldenaren van den failliet.

